

4. AUDIOVISUAALVALDKOND:

RINGHÄÄLING

➤ põhitegevusala

o teleringhääling

o raadioringhääling

	2019. aasta	
	ERRita	ERRiga
Ettevõtete/asutuste arv	138	139
/sellest TV ja raadio/	61	62
/telekommunikatsioon	77	77
Töötajate arv kokku	4 037	4 662
/sellest TV ja raadio/	522	1 147
/sellest telekommunikatsiooni TV-teenus ja videolaenus/	798	798
Töötajaid ringhäälinguvaldkonnas kokku	1 158	1 783
Müügitulu/tulu kokku (mln eurot)	698	748
/sellest ringhäälinguvaldkonna müügitulu/	146	195

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
LÜHIKOKKUVÕTE	4
4.1. PAKKUMINE	5
4.1.1. ÕIGUSLIK REGULATSIOON JA SIDUSUS.....	5
4.1.1.1. Televisioon.....	9
4.1.1.2. Raadio	12
4.1.1.3. Leviteenused.....	14
4.1.1.4. Meediakeskkond	14
4.1.1.5. Raadioringhäälinguga seotud teenused	15
4.1.1.6. Võrgumeedia kui <i>entertainment</i> -keskkond.....	15
4.1.2. TURU MAHT.....	17
4.1.2.1. Televisioon.....	17
4.1.2.2. Raadio	20
4.1.3. VÄLISKAUBANDUS.....	22
4.1.4. RINGHÄÄLINGUJAAMADE ÄRIMUDELID	22
4.2. NÕUDLUS.....	28
4.3. RINGHÄÄLINGUORGANISATSIOON JA SIDUSUS	32
4.4. HARIDUS	35
4.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA OHUD	36
4.6. ARENGUPROGNOOS LÄHIMAKS 3–5 AASTAKS.....	38
4.7. KAASATUD EKSPERDID	41
LISA 1. Euroopa Liidu ja Euroopa teiste riikide väljastatud tegevusload TV-kanalitele ja videolaenutusele MAVISE andmebaasis, mis võimaldavad tegutseda Eestis*.....	42
LISA 2. Meediateenuseid pakkuvate ettevõtete/organisatsioonide jaotumine Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) järgi	45

SISSEJUHATUS

Käesoleva peatüki eesmärk on anda ülevaade loomemajanduse ringhäälingu osa ja selle leviga seotud ettevõtete/organisatsioonide majandus-statistilistest näitajatest, sektori mahust, hetkeolukorrast ja trendidest 2019. aasta seisuga, võttes aluseks eelmised samalaadsed uuringud, kaasates võimalusel varasemaid andmeid ja jälgides ka ringhäälingu edasisi arenguid. Uuring sisaldab valdkonna SWOT analüüsi ja arenguprognosi. Lisaks antakse statistiline ülevaade ringhäälinguvaldkonna hariduse näitajaist, tuuakse välja ringhäälingu tugevused ja nõrkused ning kirjeldatakse võimalikke arenguprognose koos ohtude ja arenguvõimalustega.

Antud peatükist on välja jäetud iseseisvalt tegutsevad teleprogrammide tootjad, kelle põhitegevus on seotud filmide ja saadete tootmisega.¹ Vaatluse all on nii avalik-õigusliku ringhäälingu kui ka eraõigusliku ringhäälingu sisulist ja majanduslikku tegevust iseloomustavad näitajad – statistilised andmed edastatud programmide ja nõudluse kohta, pakutavate lisateenuste kirjeldused ja müügitulu näitajad, töötajate arv, organisatsioonide üldised ärimudelid ja finantseerimise põhimõtted.

Võrreldavuse huvides tugineb käesoleva uuringu meetodika varem läbiviidud uuringute meetodikale. Selle järgi on ettevõtete grupeerimise aluseks võetud Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaator (EMTAK 2008), mille põhjal kuuluvad meediateenuste valdkonda või on nende sidusettevõtted need organisatsioonid, mis tegelevad

- televisiooniprogrammide tootmise ja nende eetri kaudu edastamisega (EMTAK kood 60201);
- raadiosaadete ja programmide koostamisega ning nende eetri, kaablite (interneti) või satelliitide kaudu edastamisega (EMTAK kood 60101);
- fikseeritud sidevõrgu teenuste osutamisega, sh kaabelleviteenus ja andmesideteenus ning nende vahendusel teabe edastamine (sh lineaarne TV-teenus, IPTV², videolaenus ja voogedastus) (EMTAK 61101).
- mobiilside teenuste osutamisega (sh lineaarne TV-teenus, IPTV, videolaenus ja voogedastus) (EMTAK kood 61201);
- satelliitside teenuste osutamisega (sh lineaarne TV-teenus, IPTV, videolaenus ja voogedastus) (EMTAK kood 61301) (vt LISA 4.2).

Andmete esitamisel on tuginetud ka Majandustegevuse Registri (edaspidi MTR) andmetele.

¹ EMTAK 2008 järgi põhitegevusena filmide tootmisega tegelevate ettevõtete näitajaid käsitletakse loomemajanduse uuringu filmi ja video osas.

² IPTV – *Internet Protocol TeleVision*. Televisioonisignaali edastamise viis, kus kandev andmevoog liigub läbi interneti ja kohtvõrgu andmepaketidena telerisse internetiprotokolli alusel.

LÜHIKOKKUVÕTE

Eestis oli Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti (TTJA) poolt 2022. aasta jaanuari seisuga väljastatud 37 kehtivat televisiooniteenuse osutamise tegevusluba 13 ettevõttele. Enamik teenusepakkujaid on suunanud oma tegevuse Eestile, 11 juhul Baltikumile ja mujale. Lisaks on Euroopa Liidu riikide poolt välja antud 67 televisiooniteenuse tegevusluba, sh videolaenutusteenuse osutamiseks. Eestis tegutsevatele raadioorganisatsioonidele on TTJA poolt väljastatud 28 pikaajase kehtivusega (5 aastat) raadioteenuse osutamise tegevusluba.

Ringhäälingu võib tegevuspõhimõtete ja finantseerimise alusel jagada kaheks: avalik-õiguslikuks ja eraringhäälinguks. Avalik-õiguslikest ringhäälingutest tegutseb ainsana ERR, mis lähtub oma tegevuses Eesti Rahvusringhäälingu seadusest. Tallinna Televisioon, mis tegutses sihtasutuse seaduse alusel, lõpetas oma tegevuse 1. oktoobril 2019.

Otseselt ringhäälingu seotud majandustegevuse maht moodustas 2019. aastal hinnanguliselt koos rahvusringhäälinguga 194,9 mln eurot ja töötajate arv selles valdkonnas oli 1783 inimest. Suurim tööandja oli ERR, kus 2019. aastal töötas keskmiselt 625 inimest.

Ringhäälinguvaldkonna ja eriti televisiooni oluliseks muutuseks võrreldes eelneva uuringuga 2015. aastast on TV üleminek internetipõhisele levile ja ka raadioteenuse vahendamine internetis, mille tulemuseks on ringhäälingu ja telekommunikatsiooni omavaheline põimumine. Suurimad TV- ja videolaenutusteenust pakuvad telekommunikatsiooni ja kaabellevi ettevõtted Eesti turul olid 2019. aastal Telia Eesti AS, Elisa Eesti AS, Tele2 Eesti AS, STV AS, Levikom Eesti OÜ. Telia Eesti AS ja Elisa Eesti AS omavad kumbki oma telekanalit ning pakuvad nii TV-teenust kui ka videolaenutust.

Eraõigusliku ringhäälingu ühe peamise tuluallika, reklaami kogukäive oli Kantar Emori andmeil 2019. aastal 107 mln eurot, millest televisioonireklaami käive moodustades 26,4 mln eurot (24,7%) ja raadio-reklaami käive 11,0 mln eurot (10,5%) kogu vaadeldud reklaamituru käibest.

Kantar Emori teleauditooriumi ülevaate kohaselt vaatasid Eesti elanikud 2019. aasta oktoobris televiisorit keskmiselt 3 tundi ja 47 minutit päevas. Vaadeldud telekanaleist vaadati ajaliselt kõige rohkem ETV-d (15,4%), Kanal 2-e (8,3%) ja TV3-e (8,2% vaatamisajast). Venekeelsetest kanalitest olid vaadatavad PBK (5,4%), RTR Plamneta (4,3%) ja NTV Mir (3,7%).

Raadioauditooriumi ülevaate kohaselt (oktoober 2019 – märts 2020) kulutati raadiojaamade kuulamisele aega keskmiselt 2 tundi ja 32 minutit päevas. Kuulatumateks raadiojaamadeks olid Vikerraadio (13,5%), Sky Plus (9,1%) ja Raadio Elmar (8,5%). Venekeelsetest raadiojaamadest kogusid enim kuulajaid Raadio 4 (4,4%), Russkoje Radio (2,7%), Narodnoje Radio (2,6%) ja Sky Raadio (2,6%).

4.1. PAKKUMINE

4.1.1. Õiguslik regulatsioon ja sidusus

Käesolev osa loomemajanduse uuringust vaatab valdkonda, kuhu kuuluvad meediateenust osutavad ringhäälingu-organisatsioonid (meediateenuste seaduse tähenduses) ja ringhäälingu vahendamisega seotud, kaabel- ja satelliitlevi teenust või audiovisuaalseid teenuseid pakkuvad telekommunikatsiooni-ettevõtted.

Ringhäälingu valdkonna puhul on põhjust rääkida laia haardega kultuuritööstuse harust, mis on tihedalt põimunud internetipõhise meediaga ning reklaami tootmise ja vahendamisega, kuivõrd eraringhäälingu finantsvahendid laekuvad suures osas reklaamiaja müügist.³ Otseselt raadio- ja televisiooniteenuste osutajate kõrval hõlmab valdkond ka ringhäälingu leviga seotud ettevõtteid. Laiemas pildis on omavahel seotud kogu meediatööstus, mis tegeleb nii uudiste, reklaami kui ka meelelahutuse (kino, muusika, TV-show jm) tootmise, edastamise ja müümisega meediakanalites. See tööstusharu sisaldab endas kõiki interneti vahendusel pakutavaid platvorme ja meediateenuseid, sh sotsiaalmeedia (Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, TikTok jt), arvutimängud jm. Käesolev peatükk püüab kitsamalt keskenduda ringhäälingule ja telekommunikatsiooniettevõtete tegevusele ringhäälingu valdkonnas, vaatamata raskustele, mida tekitab ühe kitsa uuringuvaldkonna eraldamine laiemast pildist.

Eestis iseloomustab valdkonna arengut horisontaalne integratsioon, kus liituvad sama valdkonna ettevõtted ning taandumine vertikaalse integratsiooni mudelitest, kus ettevõtte koondab enda kätte kõik tootmiseks ja turunduseks vajalikud lülid. Ringhäälingus vastab vertikaalse integratsiooni mudelile vaid Eesti Rahvusringhääling, mis toodab suure osa oma sisust ise, kasutab selleks omaenda tootmisvahendeid ja tööjõudu ning ka turundab oma toodangut ise. Eraõiguslikku ringhäälingut iseloomustab pigem horisontaalne suundumus, kus valdav osa toodangust ostetakse sisse, samas kui TV-saadete sisutootjad ostavad omakorda teenuseid (stuudiod, ülekandejaamad, arvutigraafika, filmi ja videotehnika, heli, dublaaz, transport jm) selleks spetsialiseerunud ettevõtelt.

Uue suundumusena ringhäälingumaastikul (mille puhul võib kõnelda ka vertikaalsest integratsioonist) on suurte telekommunikatsiooniettevõtete sisenemine TV, kaabellevi, satelliitide ja videolaenutuse valdkonda, kus sideteenuste kõrval pakutakse TV-pakette, saadete voogedastust ja videolaenutust. Üle on võetud kaabellevi võrke (nt Starmani liitumine Elisaga) ja arendatakse neid ka ise, samuti pakutakse omapoolset sisu (nt Elisa Teleteenused AS ja Telia Eesti AS on loonud oma TV-kanalid, vastavalt Elisa telekanal ja Inspira). TV Play Baltics AS (endine Viasat) on välja arendanud TV ja videolaenutuse platvormi Go3, mis on interneti vahendusel kättesaadav kõigile vaatajale ja mida omalt poolt vahendavad ka Telia Eesti AS ja Tele2 Eesti AS.

Omaette peatükk Eesti ringhäälingu arengus on Kanal 2 ASi telekanalite ja raadiojaamade ülevõtmine Postimees Grupp ASi poolt, mille tulemusena tekkis väga erinevaid ettevõtteid (ajakirjandus, trükitööstus, TV, raadio, raamatukirjastamine, ajakirjanduse kojukanne) ühendav konglomeraat. Postimees Grupp ASi tegevust võib tõlgendada kui katset, luua sünergiat erinevate meediakanalite/ajakirjandusväljaannete vahel, kus samad ajakirjanikud ja tugipersonal toodavad sisu nii trüki-, TV-, raadio- kui ka võrgupõhiste väljunditele, hoides sellega kokku kulusid ning ühendades erinevad meediad ristturunduse võrgustikku,

³ EMTAK 2008 järgi põhitegevusena reklaamiga tegelevate ettevõtete näitajaid käsitletakse loomemajanduse uuringu reklaamivaldkonna osas.

kus reklaami saab müüa korraga mitmetes väljundites, turundades samas ka meediakanaleid endid. Samas näitab Postimees Grupi 2019. aasta kahjum (-5,6 mln), et soovitud efektiivsust ei saavutatud. 2021. aastal eraldas Postimees Grupp oma portfelligi ringhäälingu ja moodustas selleks eraldi ettevõtte Duo Media Networks OÜ. Loodi ka uus kanal Apollo TV, mida haldab Postimees Grupp ASI tütarfirma OMG TV OÜ.

Õiguslikult reguleerivad seda valdkonda meediateenuste seadus, Eesti Rahvusringhäälingu seadus, reklaamiseadus ja elektroonilise side seadus, kuid kaudselt ka autoriõiguse seadus ning pornograafilise sisuga ja vägivalda või julmust propageerivate teoste leviku reguleerimise seadus.

Meediateenuste seaduse kohaselt mõistetakse meediateenuse osutajana juriidilist või füüsilist isikut, kes osutab televisiooniteenust, tellitavat audiovisuaalmeedia- või raadioteenust ning kellel on toimetust vastutus meediateenuse sisu valikul ja kes määrab selle esitamise järjestuse ning edastamise viisi.⁴ Kaabellevi teenust reguleeriva elektroonilise side seaduse kohaselt on kaabelleviteenus üldkasutatav elektroonilise side teenus, mis seisneb lõppkasutajale televisiooni- või raadiosaadete või televisiooni- või raadioprogrammide edastamises kokkulepitud tasu eest.⁵ Eesti Rahvusringhäälingu seadus reguleerib avalik-õiguslikul alusel toimiva Eesti Rahvusringhäälingu (edaspidi ERR) tegevust.

Riigikogu võttis 16. veebruaril 2022 vastu ka „Meediateenusete seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse“, millega võetakse Eesti õigusruumi üle Euroopa Liidu audiovisuaalmeedia teenuste direktiiv. Eelnõu järgi hakkab meediateenusete seadus reguleerima ka videojagamisplatvorme ja sotsiaalmeediakanaleid. Teenuse osutamiseks tuleb esitada majandustegevusteade majandustegevuse registrisse ja teenuse kasutustingimustes määrata ebaseadusliku sisu tõkestamise kord. Eelnõuga kohandatakse seaduse regulatsioon, sealhulgas tegevuslubade süsteem, uutele audiovisuaalmeedia teenustele, näiteks suuremate uudisteportaalide juures olevale veebitelevisioonile vastavaks. See tähendab, et vastava teenuse osutajad peavad taotlema tegevusluba, esitama aruandeid programmi struktuuri kohta, avalikustama omandistruktuuri.

Euroopa Liidu tasandil on peamised õigusaktid antud valdkonnas järgmised:

- Euroopa Liidu audiovisuaalmeedia teenuste direktiiv (Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2010/2013/EL);
- piiriülese televisiooni Euroopa konventsioon;
- piiriülese televisiooni Euroopa konventsiooni muutmise protokoll;
- direktiiv autoriõiguste ja nendega kaasnevate õiguste kohta digitaalsel ühtsel turul (direktiiv (EL) 2019/790).

Neist viimane võeti Euroopa Parlamendi ja Nõukogu poolt vastu 2019. aasta aprillis ja selle eesmärk on moderniseerida autoriõiguse eeskirju ühtsel digitaalsel turul, tagada suurem piiriülene juurdepääs veebisisule ja turu parem toimimine autoriõiguste seisukohast.

Euroopa Komisjon on teinud ka ettepaneku algatada Euroopa Liidu digiturgude õigusakt,⁶ mis kaasajastaks digiteenustega seotud regulatsioone. Selle eesmärk on kohaldada siduvad kohustused kogu

⁴ Meediateenusete seadus § 5.

⁵ Elektroonilise side seadus § 2.

⁶ Vt „Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus konkurentsile avatud ja õiglase turgude kohta digisektoris“ (digiturgude õigusakt) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0842&from=ET> (15.12.2020).

„The Digital Services Act package.“ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package> (21.10.2021).

Euroopa Liidus kõigi digiteenuste suhtes, mis ühendavad tarbijaid kaupade, teenuste või infosisuga, sealhulgas kehtestades uue korra ebaseadusliku sisu kiiremaks eemaldamiseks ning kasutajate põhiõiguste igakülgseks kaitseks internetis. Uus raamistik tasakaalustab kasutajate, vahendusplatvormide ja avaliku sektori asutuste õigusi ja vastutust. Nagu algataja kinnitab, põhineb see Euroopa väärtustel, austades sealhulgas inimõigusi, vabadust, demokraatiat, võrdsust ja õigusriigi põhimõtet.

Avalik huvi

Avalik huvi üldisemalt on ühiskonna kui terviku huvi, mille alusel tagatakse üldised hüved ja välditakse tekkida võivat kahju. Avalik huvi ringhäälingu tähenduses sisaldab inimeste ootust olla informeeritud ja saada meelepärast meelelahutust lähtudes Eesti seadustest ja heast tavast. Sellest tulenevalt sätestab meediateenuste seadus nn toimetusvastutuse, mis näeb ette, et meediateenuse osutaja teostab kontrolli oma saadete valiku, sisu ja ülesehituse ning nende programmi või programmikataloogi paigutamise üle (§ 6). Sama seadus eeldab meediateenuse osutajalt oma saadetes poliitilist tasakaalustatust ja võrdset sõnaõigust kõigile poliitilistele jõududele aktiivse valimisagitatsiooni ajal (§ 14). Ka näeb meediateenuse seadus ette, et televisiooni- ja raadioteenuse osutaja edastab viivitamata ning tasuta kõigis oma tele- ja raadioprogrammides ühiskonna julgeolekut või põhiseaduslikku korda ähvardava ohu korral Riigikogu, Vabariigi Presidendi ning Vabariigi Valitsuse ametlikke teateid ning teavet, mis on vajalik inimese elu, tervise ja julgeoleku kaitseks või varalise kahju või hädaohu ärahoidmiseks, samuti keskkonnakahjustuse ärahoidmiseks või selle vähendamiseks (§ 18).

Avaliku kahju ärahoidmine meediateenuste seaduse kohaselt tähendab muuhulgas seda, et meediateenuseid osutaja ei tohi üheski saates õhutada vihkamist soo, rassilise või etnilise päritolu, veendumuste või usutunnistuse alusel või alavääristada õiguskauulekat käitumist või kutsuda üles õigusrikkumisele. Televisiooni- ja raadioteenuse osutaja ei tohi edastada alaealiste füüsilist, vaimset või kõlblelist arengut oluliselt kahjustavaid saateid, eelkõige selliseid, mis sisaldavad pornograafiat või propageerivad vägivalda või julmust (§ 19).

Eesti Rahvusringhäälingu puhul sisaldab avalik huvi ka vajadust pakkuda saateid erinevatele elanikkonna gruppidele ja kõrge kvaliteedilisi Eesti kultuuri ja ühiskonda käsitlevaid saateid, mille tootmiseks puudub kommertshuvi.

Ringhäälingu toiminguskeem

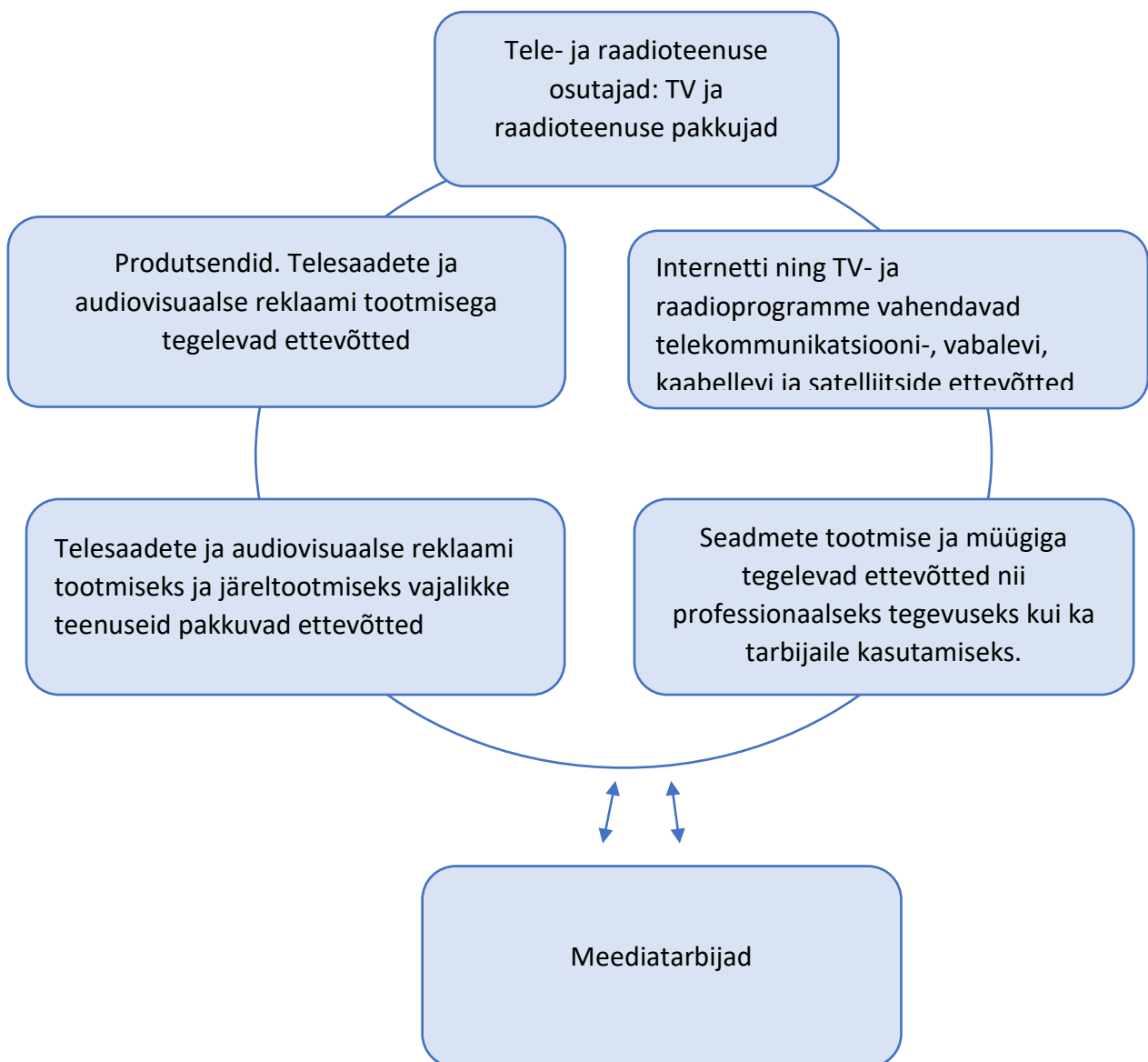
Ringhäälingu toiminguskeem seob ühtsesse majanduskeskkonda tele- ja raadioteenuste osutajad, sidekanalite kaudu nende teenuste vahendajad ja andmeside teenuse pakkujad, kelle vahendusel jõuab signaal erinevate seadmete kaudu tarbijani, kuid samasse skeemi on seotud ka seadmete tootjad ja vahendajad (joonis 4.1).

Infoajastule omaste kiirete arengute tulemusena on nii tele- kui ka raadioringhääling kättesaadav kõikjal Eestis kas maapealse (digi)levi, kaabelvõrkude, satelliit- või mobiilside vahendusel internetipõhisena (IPTV). Viimane võimaldab pakkuda meediateenuseid õhulingi kaudu ka püsiühendusega kodutarbijale ja tarbida neid mobiilselt kõikides nutiseadmetes.

Interneti võimalusi kasutades pakuvad telekommunikatsiooniettevõtted (Telia Eesti AS, Elisa Eesti AS, Tele2 Eesti AS, STV AS, Levikom Eesti OÜ jt) lisaks reaalajas TV-teenuste tarbimisele ka saadete

voogedastust, saadete salvestamist ja järelvaatamist ning videolaenutust (*video-on-demand*), tänu millele saab tarbija valida edastatavast saatekavast või teenusepakkuja iseseisvast programmikataloogist soovitud saate (filmi, teleshow vms), vaadata seda talle sobival ajal ja soovi korral ka mitmeid kordi. Teenus võimaldab TV-kavades olevaid saateid kas eraldi salvestada või valida kõikide saadete automaatse salvestuse, ja salvestatud saadetes vabalt navigeerida, vältides soovi korral reklaami vaatamist. Lisaks võimaldab teenus vaadata saadete ja filmide tutvustusi ning valida programmikataloogis olevate saadete subtiitreid vastavalt keele-eelistusele. Suure osa inimeste käitumises tähendab see olulist muutust, kus TV-teenust ei tarbita enam lineaarselt, saatekavas pakutud kellaajal, vaid tarbijale sobival ajal. Lisaks pakutakse ka võimalust televiisori vahedusel kuulata raadiokanaleid ja saateid pakutavast kataloogist vabalt valida.

Joonis 4.1. Tele- ja raadioringhäälingu valdkonna toimimise skeem

Oluline muutus audiovisuaalse toodangu tarbimises on seegi, et seda ei pea ilmtingimata tegema televiisori vahendusel, vaid selleks on võimalik kasutada kõiki nutiseadmeid (arvuti, tahvelarvuti, nutitelefon, nutikell) ja teha seda mitte ainult kodus, vaid seal, kus parasjagu asutakse. Üha levinum on ka audiovisuaalmeedia pakkumine lennukitel ja bussides, kus eesistuja istme külge monteeritud nutiseade võimaldab vabalt valida ettevõtte poolt pakutavat audiovisuaaltoodangut. Tegemist on seega transpordiettevõtte videolaenutusteenusega.

Oluline nihe on toimunud samuti televiisori kasutuses. Tänapäevane *smart-TV* funktsiooniga televiisor on sisuliselt multimeedia keskuseks, mis võimaldab interneti vahendusel tarbida peale TV-kanalite ja videolaenutuse ka kõiki muid audiovisuaalteenuseid, sh mängida arvutimänge, kuulata ja vaadata muusikat/muusikavideosid, kasutades selleks televiisoriga seotud audioseadmeid, jne. Seega ei ole televiisor enam ainult vahend TV-programmide vaatamiseks, vaid see võimaldab ligipääsu kõigile multimeedia teenustele.

4.1.1.1. Televisioon

Eesti televisiooniteenuse pakkujad jaotuvad avalik-õiguslikeks ja eraõiguslikeks.

Avalik-õiguslikuna tegutseb vaid Eesti Rahvusringhääling (ERR). Kuni 2019. aasta 1. oktoobrini oli eetris ka sihtasutusena toimunud Tallinna Televisioon (TTV), mis kuulus Tallinna linnavalitsusega seotud süsteemi ja sai oma põhilised vahendid linna eelarvest. TTV keskendus ennekõike Tallinaga seotud saadetele, kuid ka üldisemate ühiskonnaeluteemade käsitlemisele.

Rahvusringhäälingu eesmärk, nagu seaduses kirjas, on kaasa aidata Eesti Vabariigi põhiseaduses sätestatud Eesti riigi ülesannete täitmisele. Selleks loob Rahvusringhääling programme, toodab ja vahendab saateid ning korraldab teisi tegevusi, mis toetavad eesti keele ja kultuuri arengut, väärtustavad Eesti riigi ja eesti rahvuse kestmist ning aitavad kaasa Eesti ühiskonna sotsiaalse sidususe kasvule, majanduslikule arengule ja demokraatliku riigikorralduse edendamisele.⁷

ERRi kolm TV kanalit (ETV, ETV2, ETV+) ja viis radiokanalit (Vikerradio, Raadio2, Klassikaraadio, Raadio 4, Raadio Tallinn) on vabalt kättesaadavad maapealses levis. Lisaks tele- ja raadioprogrammidele toimib võrgupõhine uudisportaal ja multimeedia keskkond, kus on võimalik vaadata/kuulata saateid nii reaalajas kui ka nende salvestusi järelvaadatavate/kuulatavatena. Samuti on käivitunud voogedastusprogrammid Lasteekraan (2019. aastal) ja Jupiter (2020. aastal).

Vastavalt meediateenuste seadusele võib televisiooni- või raadioteenust pakkuda üksnes televisiooni- või raadioteenuse osutamise tegevusloa alusel, mis jaotuvad vaba juurdepääsuga tegevuslubadeks ja tingimusjuurdepääsuga tegevuslubadeks. Need jagunevad omakorda üleriigilisteks ja regionaalseteks tegevuslubadeks. Samuti väljastatakse televisiooni- ja raadioteenuse ajutisi tegevuslubasid ning satelliittelevisiooniteenuse osutamise tegevuslubasid välisriigile suunatud teleprogrammi edastamiseks.⁸

Eestis oli Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti poolt 2022. aasta jaanuari seisuga väljastatud 37 kehtivat televisiooniteenuse osutamise tegevusluba 13 ettevõttele (tabel 4.1). Neist Duo Media Networks OÜ (mis võttis üle Postimees Grupp ASi kanalid ja omandas ka Kids Network Television OÜ kanalid) omab

⁷ Eesti Rahvusringhäälingu seadus, § 4.

⁸ Meediateenuste seadus, §32-37.

Majandustegevuse registri andmeil 12 tingimusjuurdepääsuga tegevusluba, All Media Eesti AS 7 tegevusluba, TV Play Baltics AS 4, Central Media Distribution OÜ 3 ja Telia Eesti AS 2 tegevusluba. Enamik teenuseid on suunatud Eestile, 11 juhul Baltikumile ja mujale. Lisaks on Euroopa Liidu riikide poolt (2022. aasta jaanuari seisuga) väljastatud 67 televisiooniteenuse tegevusluba, sh videolaenutuse osutamiseks (vt LISA 1).

Täiendavalt tegevuslubadele reguleerivad ringhäälinguvaldkonda ka Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti poolt välja antavad sagedusload. 2022. aasta jaanuari seisuga sisaldas majandustegevuse register ringhäälingusaatajale 342 kehtivat sagedusluba.

Suurimaks Eesti ringhäälinguorganisatsiooniks tele- ja raadiokanalite arvult oli 2019. aastal Postimees Grupp AS. 2021. aasta seisuga võttis Postimees Grupile kuuluva ringhäälingu üle (v.a Apollo TV) Duo Media Networks OÜ, mis omandas ka enamusosaluse ettevõttes Kids Network Television OÜ (likvideeritud 13.12.2021 seisuga) ja ostis ettevõttelt Sony Pictures kanalid Sony Channel ja Sony Turbo.⁹ Kokku kuulub Duo Media Networks'i portfelli neliteist telekanalit ja viis raadiojaama (tabel 4.2). Suure üleriigilise leviga Kanal 2 kõrval tegutsevad 13 väiksema vaatajaskonnaga TV-kanalit, mis pakuvad vaatamist ja kuulamist erinevatele sihtgruppidele. Lisaks eelnevaile kuulub Postimees Grupp ASi omandusse Apollo TV, mida haldab Postimees Grupp ASi tütarfirma OMG TV OÜ. Raadiojaamadest kuuluvad Duo Media Networks OÜ-le Kuku, Elmar, MyHits, Narodnoje Radio ja DFM.

Tabel 4.1. Eestis tegutsevatele televisiooniorganisatsioonidele välja antud televisiooniteenuse osutamise tegevusload (tingimusjuurdepääsuga üleriigiline televisiooniteenus, satelliittelevisiooni teenus, tellitav audiovisuaalmeedia teenus, seisuga jaanuar 2022).

	Kanal	Tegevusloa omanik	Valdkond	Sihtriik
1	Alo TV	ALO-TV OÜ	Muusika	Eesti
2	Apollo TV	OMG TV OÜ	Üldine	Eesti
3	Classic Music	Central Media Distribution OÜ	Klassikaline muusika	Rootsi, Soome, Saksa, Läti, Leedu
4	Dance Television	Dance Television OÜ	Muusika	Holland, Gibraltar
5	CTC (Baltics)	All Media Eesti OÜ	Meelelahutus	Läti, Leedu
6	Duo 3 (Sony Channel)	Duo Media Networks OÜ*	Meelelahutus	Eesti, Läti, Leedu
7	Duo 4 (Kanal11)	Duo Media Networks OÜ	Meelelahutus	Eesti
8	Duo 5 (Kanal12)	Duo Media Networks OÜ	Meelelahutus	Eesti
9	Duo 6 (Sony Turbo)	Duo Media Networks OÜ	Meelelahutus	Eesti, Läti, Leedu
10	Eesti Kanal	Duo Media Networks OÜ**	Üldine	Eesti
11	Elisa telekanal	Elisa Teleteenused AS	Film, TV-fiction	Eesti
12	Elisa videolaenutus	Elisa Teleteenused AS	Film, TV-fiction	Eesti
13	Entusiast TV	ÕÖloom Produksioon OÜ	Üldine	Eesti
14	Fashion & Style 4k	Central Media Distribution OÜ	Elustiil, vaba aeg, reisimine	Eesti, Läti, Leedu
15	Filmzone	Duo Media Networks OÜ*	Film, TV-fiction	Eesti, Läti, Leedu
16	Filmzone+	Duo Media Networks OÜ*	Film, TV-fiction	Eesti, Läti, Leedu

⁹ Vt „Kanal 11 ja Kanal12 vahetavad nime.“ <https://elu24.postimees.ee/7282539/kanal-11-ja-kanal-12-vahetavad-nime>

	Kanal	Tegevusloa omanik	Valdkond	Sihtriik
17	Hollywood HD	Central Media Distribution OÜ	Filmid	Armeenia, Gruusia
18	GO3	TV Play Baltics AS (end. Viasat)	Film, TV-fiction	Eesti
19	Inspira	Telia Eesti AS	Meelelahutus	Eesti
20	Kanal 2	Duo Media Networks OÜ	Üldine	Eesti
21	Kidzone TV	Duo Media Networks OÜ*	Lastekanal	Eesti, Läti, Leedu
22	Kidzone Mini	Duo Media Networks OÜ	Lastekanal	Eesti, Läti, Leedu
23	MyHits	Duo Media Networks OÜ	Muusika	Eesti
24	Orsent TV	Orsent OÜ	Üldine	Eesti
25	Smartzone	Duo Media Networks OÜ*	Lastekanal	Eesti, Läti, Leedu
26	Telia TV videolaenus	Telia Eesti AS	Videolaenus, filmiriul, Minu TV, lastenurk	Eesti
27	TV3	All Media Eesti AS	Meelelahutus	Eesti
28	TV3 Film	Bite Broadcasting Service Ltd	Film, TV-fiction	Eesti, Läti, Leedu
29	TV3 Life	All Media Eesti AS	Meelelahutus	Eesti
30	TV3 Plus	All Media Eesti AS	Kino- ja dok.filmid	Läti, Leedu
31	TV 3 Sport Open	TV Play Baltics AS	Sport	Eesti
32	TV3 Sport Baltic	TV Play Baltics AS	Sport	Eesti, Läti, Leedu
33	TV3 Sport Baltic 2	TV Play Baltics AS	Sport	Eesti, Läti, Leedu
34	3+	All Media Eesti AS***	Meelelahutus (vene k)	Eesti
35	TV6	All Media Eesti AS	Meelelahutus	Eesti
36	TV-N (TV-network)	AB Video MTÜ	Üldine	Eesti
37	Ultra 4K Extreme	Worldextremetv OÜ	Meelelahutus	Eesti

Allikas: Tarbijakaitse ja Tehnilise Järevalve Amet, Majandustegevuse Register

* Kanali tegevusloa omanik varasemalt Kids Network Television OÜ, mis on 13. 12.2021 seisuga äriregistrist kustutatud.

** Varasem tegevusloa omanik oli Eesti Audiovisuaalse Kultuuripärandi OÜ (kustutatud registrist 27.10.2021).

*** Kanal 3+ lõpetas tegevuse 28. veebruaril 2022.

Nii Postimees Grupp AS kui ka Duo Media Networks OÜ kuuluvad Margus Linnamäe juhitud MM Gruppi. Kontserni kodulehe andmetel kuulub grupi portfelli 147 ettevõtet, mille käive on 710 mln eurot ja kus töötab 4400 töötajat.¹⁰

Lastekanalite osas on välja antud 3 tegevusloa: Kidzone TV, Kidzone Mini ja Smartzone. Neile lisandub Telia TV videolaenus, mis sisaldab ka Lastenurka.

TV3 ja TV6 tegevusloa omanik on All Media Eesti AS ja viimase omanik Bite Broadcasting Services Ltd (Bite Lietuva). TV3 paketti kuuluva kanali 3+ (lõpetas tegevuse 28.02.2022) ja TV3 Film tegevusloa omanik on Bite Lietuva, TV3 Sport Open omanik TV Play Baltics AS.

¹⁰ Vt <https://www.mmgrupp.ee/> (jaanuar 2022).

Tabel 4.2. Duo Media Networks'i kanalid (seisuga veebruar 2022).

Kanalid	Sisu	Sihtrühm	Leviala
Televisioon			
Kanal 2	üldine	kõik	Eesti, Läti, Leedu
Duo 3 (Sony Channel)	põnevus, krimi	kõik	Eesti, Läti, Leedu
Duo 4 (Kanal11)	sarjad, filmid	naised	Eesti
Duo 5 (Kanal12)	märulid, põnevus meestele	mehed	Eesti
Duo 6 (Sony Turbo)	komöödiad	kõik	Eesti, Läti, Leedu
Duo 7	vene sarjad, filmid	vene k.	Eesti, Läti, Leedu
Filmzone	Hollywoodi toodang, indie	25-59-a. mehed	Eesti, Läti, Leedu
Filmzone Pluss	Hollywoodi toodang, indie	25-59-a. naised	Eesti, Läti, Leedu
Smartzone	haridus, populaarteadus	lapsed, noored	Eesti
Kidzone	multikad, laste seriaalid	4-12-a. lapsed	Eesti, Läti, Leedu
Kidzone Mini	animafilmid	4-9-a. lapsed	Eesti, Läti, Leedu
MyHits TV	muusika	noored	Eesti
Eesti Kanal	Eesti tele- ja filmitoodang	kõik	Eesti
OSN Kidzone TV	lastesaated	lapsed	Lähi-Ida
Raadio			
Kuku	haritud kuulaja	kõik	Eesti
Elmar	eesti estraadimuusika	kõik	Eesti
MyHits	hittmuusika	noored	Eesti
Narodnoje Radio	hittmuusikat idast ja läänest	vene k. kuulaja	Harjumaa, Ida-Viru
DFM	muusika: house, club jm	kõik	Harjumaa

Allikas: Duo Media Networks, TTJA

4.1.1.2. Raadio

Sarnaselt teleringhäälingule, peab raadiosaateid edastav toimetust vastutusega eraettevõtte omama meediateenuste osutamise tegevusluba. Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti andmeil oli 2022. aasta veebruari seisuga väljastatud Eestis tegutsevaile raadioorganisatsioonidele 28 pikaajase kehtivusega (5 aastat) üleriigilist ja regionaalset raadioteenuse osutamise tegevusluba. Kõige suurema programmide arvuga neist on Taeva Raadio OÜ nelja üleriigilise ja kahe regionaalse programmiga ning Postimees Grupp AS kolme üleriigilise ja kahe regionaalse programmiga. Enamik teenuse osutajatest toodavad vaid ühte programmi. Ettevõtlusvormina on kasutusel nii aktsiaselts, osaühing kui ka mittetulundusühing (tabel 4.3). Eelnevaile lisaks edastab ERR viite raadioprogrammi – Vikerraadio, Raadio2, Raadio 4, Klassikaraadio ja Raadio Tallinn.

Lisaks oli 2022. aasta veebruari seisuga väljastatud 14 ajutist tegevusluba Eesti erinevate maakondades ja linnades tegutsemiseks raadiojaamadele DFM, Narodnoje Radio, MyHits, Retro FM, Sky Raadio, Rock FM, Tre Raadio ja uuele kanalile Raadio Duo, levipiirkonnaga Harju, Lääne, Rapla, Võru, Viljandi ja Järva maakonnas ning Narva linnas (loa tähtaeg (08.03.22-7.04.22)).

Tabel 4.3. Raadioorganisatsioonid raadioteenuse osutamise tegevuslubade alusel (üleriigilised ja regionaalsed raadioteenuse load (seisuga veebruar 2022)).

	Raadioprogramm	Meediateenuse osutaja	Meediateenuse liik/kehtivuse	Leviala maakonniti	Keel
1	Kuku	Duo Media Networks*	Üleriigiline	Kõik	eesti
2	Elmar	Duo Media Networks*	Üleriigiline	Harju, Lääne, Lääne-Viru, Ida-Viru, Järva, Jõgeva, Tartu, Pärnu, Valga, Viljandi, Põlva, Võru, Hiiu, Saare	eesti
3	Pereraadio	Tartu Pereraadio Ühing	Üleriigiline	Harju, Tartu, Lääne, Saare, Hiiu, Ida-Viru, Lääne-Viru, Põlva, Võru, Valga	eesti
4	Power Hit Radio	Mediainvest Holding AS	Üleriigiline	Harju, Tartu, Pärnu, Lääne-Viru, Viljandi	eesti
5	MyHits	Duo Media Networks OÜ*	Üleriigiline	Harju, Tartu, Pärnu, Lääne, Saare, Lääne-Viru, Järva, Jõgeva, Põlva, Võru	eesti
6	Raadio 7	MTÜ Raadio 7 UCB Meedia	Üleriigiline	Harju, Tartu, Pärnu, Pärnu, Lääne-Viru, Järva	eesti
7	Relax FM	Northstar Media OÜ	Üleriigiline	Harju, Tartu, Pärnu, Saare	eesti
8	Retro FM	Taevaraadio OÜ	Üleriigiline	Harju, Tartu, Pärnu, Lääne, Saare, Rapla, Järva, Viljandi, Jõgeva, Lääne-Viru, , Ida-Viru	eesti
9	Rock FM	Taevaraadio OÜ	Üleriigiline	Harju, Tartu, Pärnu, Lääne, Saare, Ida-Viru	eesti
9	Russkoje Radio	Taevaraadio OÜ	Üleriigiline	Harju, Ida-Viru, Lääne-Viru, Tartu	eesti
10	Sky Plus	Taevaraadio OÜ	Üleriigiline	Kõik	eesti
11	Star FM	Mediainvest Holding AS	Üleriigiline	Harju, Tartu, Pärnu, Lääne, Saare, Ida-Viru, Lääne-Viru, Viljandi, Järva, Jõgeva, Võru, Põlva, Valga	eesti
13	Äripäeva raadio	Äripäev AS	Üleriigiline	Harju, Tartu, Pärnu, Lääne, Saare, ida-Viru	eesti
14	Tre Raadio	Ring FM Media OÜ	Üleriigiline	Harju, Pärnu, Rapla, Järva, Ida-Viru	eesti
15	Narodnoje Radio	Duo Media Network OÜs*	Regionaalne	Harju, Ida-Virumaa	vene
16	NRJ	Taevaraadio OÜ	Regionaalne	Harju	eesti
17	Ring FM	Ring FM Media OÜ	Regionaalne	Tartu, Viljandi, Võru, Põlva	eesti
18	Nõmme Raadio	Nõmme Raadio OÜ	Regionaalne	Harju	eesti
19	DFM	Duo Media Networks OÜ*	Regionaalne	Harju	vene
20	Raadio Kadi	Raadio Kadi OÜ	Regionaalne	Saare, Hiiu	eesti
21	Kaguraadio	MP Meedia OÜ	Regionaalne	Põlva	eesti

Radioprogramm	Meediateenuse osutaja	Meediateenuse liik/kehtivuse	Leviala maakonniti	Keel
22 Ruut FM	Mediainvest Holding AS	Regionaalne	Valga	eesti
23 Radio Volna	Mediainvest Holding AS	Regionaalne	Harju, Ida-Viru	vene
24 Semeinoje Radio	Tartu Pereraadio Ühing MTÜ	Regionaalne	Ida-Viru	vene
25 Sky Radio	Taevaraadio OÜ	Regionaalne	Harju, Ida-Viru	vene
26 Jumor FM	Huumor OÜ	Regionaalne	Harju, Ida-Viru, Tartu, Jõgeva	vene
27 SSS-Raadio	Eestisoomlaste Ühendus Sibelius, Sauna ja Sisu MTÜ	Regionaalne	Harju	soome, inglise
28 Raadio Eli	Tartu Pereraadio Ühing MTÜ	Rahvusvaheline	Ukraina, Valgevene, Venemaa	vene

Allikas: Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet

* Meediateenuse tegevusloa omanik on Postimees Grupp AS.

4.1.1.3. Leviteenused

Levira AS vahendusel on Eesti maapealses vabas (digi)levis kättesaadavad ERRi TV-kanalid ja USA Kongressi poolt finantseeritav venekeelne kanal Current Time, mida toodavad Raadio Vaba Euroopa ja Ameerika Hää. Levira AS pakub oma Hübrid TV vahendusel lisaks järelevaatamisteenust. Hübrid TV abil on võimalik näha ka Delfi TV otseülekandeid ning MyHits'i ja Alo TV kanaleid. Levira ASi digitaaltelevisiooni võrkude vahendusel jõuab vaatajani samuti Elisa Elamus ning enamik FM levialas olevaid raadiojaamu.

Suuremad TV- ja videolaenutusteenuse pakujad on STV AS (STV Go, 236 kanalit), Telia Eesti AS (Telia TV, 153 kanalit), Telset AS (Telset.TV, 169 kanalit), Levikom Eesti OÜ (LeviTV, 69 kanalit +10 HD duubelkanalit), Elisa Teleteenused AS (Elisa Elamus (61 kanalit)), Tele2 Eesti AS (51 kanalit), OMG TV OÜ (Apollo TV, alates 2021 aprillist 52 kanalit) ja TV Play Baltics AS (GO3, 51 kanalit).¹¹ Videolaenutuses pakuvad viimastele konkurentsi Netflix, Vifi, Amazon Prime, Vimeo, iTunes jt.

4.1.1.4. Meediakeskkond

Audiovisuaalsete teenuste kasutamisel (TV, videolaenus, raadio) on keskse koha omandanud internet. Statistikaameti andmeil on internetiühendus olemas veidi enam kui 90%-l Eesti leibkondadest. TV-teenuse ja interneti tarbimisel on toimunud kahesuunaline muutus – varem vaid telekommunikatsiooniturul tegutsenud ettevõtted on hakanud vahendama ka TV- ja videolaenutusteenust ning seni vaid kaabelleviga tegelenud ettevõtted pakuvad lisaks TV-le ka internetti, millel omakorda põhineb voogedastus ja videolaenus. TV Play Baltics AS pakub oma Home 3 keskkonna kaudu täiendavalt ka satelliitlevi teenust, mis on internetist sõltumatu. Internetistumine pole nii palju puudutanud raadiot, mida reaajas kuulatakse valdavalt traditsiooniliste seadmetega (sh autoraadiod) või nutitelefoni (nt bussis või rongis sõites), kuid saadete järelekuulamise soovi korral tuleb seda teha ikkagi nutiseadmes internetipõhiselt.

¹¹ Andmed seisuga veebruar 2022 vastavalt põhipakettides pakutule.

Nii ERR kui ka eraraadioringhäälingu organisatsioonid võimaldavad oma programme kuulata interneti kaudu nii lineaarselt reaajas kui ka järelkuulatavana, pakkudes nutiseadmetes selleks oma spetsiaalseid rakendusi. Lisaks neile tegutsevad puhtalt veebipõhised raadiod. ERR pakub oma kodulehe vahendusel kuulata muusika erinevaid žanreid sellistel veebiraadio kanalitel nagu r2p (räpp), r2alternatiiv (alternatiivne pop), r2pop (popmuusika), KlaRa klassika (klassikaline muusika) ja KlaRa jazz (jazzmuusika). Lisaks tegutsevad ainult veebipõhised muusikale keskendunud raadiod Happy U, Võmba FM, Hitmix, Tagatuba FM, Sooviraadio.net jt. Taustainfot enda kohta ükski neist raadiost väga palju ei paku.

Raadiosaadete internetis kuulamise võimalus on kõige avaram ERRis, mis lisaks otse-etrile, järelkuulamisele ja *podcast*'idele¹² pakub kuulamiseks ka oma pika ajaloo jooksul salvestatud arhiivi (www.arhiiv.err.ee). *Podcast*'i või järelkuulamise teenust võimaldavad samuti kasutada Kuku, MyHits, Tre Raadio, Äripäeva raadio, Nõmme Raadio, Pereraadio jt raadiojaamad.

Raadioringhäälingule pakuvad muusika kuulamise osas konkurentsi internetipõhised keskkonnad nagu Spotify, Apple Music, Tidal, Amazon Music, Youtube Music, LiveXLive, SiriusXM jt.

4.1.1.5. Raadioringhäälinguga seotud teenused

Eetri kaudu levivad raadioringhäälingujaamad edastavad koos oma programmiga ka RDS (*Radio Data System*) signaali. RDS on raadioandmesüsteem, mille vahendusel saab raadiovastuvõtjatele edastada jaama nime, sagedust, programmi sisu ja lühikest tekstinfot, sh reklaami.

4.1.1.6. Võrgumeedia kui *entertainment*-keskkond

Koos infoajastu ja digitaalmeedia avarate võimalustega on piirid erinevate meediate vahel hägustunud ja täna on enamikust meediakanalite veebilehtedest kujunenud laiapõhjalised *entertainment*-keskkonnad, kus oma koht on nii tekstil, pildil kui ka helil ning suur või esmane rõhk on meelelahutusel, eesmärgiga kasutaja võimalikult kauaks oma keskkonda siduda. Oma veebileht (kas siis iseseisvana või laiema domeeni osana) on kõikidel ringhäälingujaamadel, kuid meediatarbija seisukohalt võib eristada kolme suuremat veebipõhist professionaalset multimeedia keskkonda – www.postimees.ee, www.delfi.ee ja www.err.ee, mis on ka peamised uudisportaalid. Nende taga on vastavalt kolm nn suurt meediamaja: Postimees Grupp AS, Ekspress Meedia AS ja ERR. Mõnevõrra kitsama spektriga, ärimaailmale suunatuna, lisandub neile Äripäeva domeen www.äripäev.ee.

Oma uudiskeskond on ka Kanal 2-l (reporter.postimees.ee) ja TV3-l (www.uudised.tv3.ee), millelt on võimalik edasi liikuda teistele ettevõttega seotud meediaväljundeile.

ERRi veebiportaali avaleht toimib ühtaegu kui aktiivne ja kiiresti muutuv uudiskeskond, avades samas võimaluse vaadata ja kuulata ERRi saateid, olgu siis reaajas või salvestatult. ERRi võrgumeedia ülesanne, nagu ERR selle ise on varasemalt¹³ sõnastanud, on toetada avalik-õigusliku ringhäälingu eesmärke interneti vahendusel Eesti, vene ja inglise keeles, ja seda nii omasisu (*webfirst*) luues kui ka vahendades ERRi tele- ja raadioprogrammide sisu veebikasutajatele.

¹² Podcast (taskuhääling) on lahendus, mis võimaldab taskuhäälingu saadete tellijal neid jooksvalt alla laadida ja neid oma arvutis või nutiseadmes järelkuulata. Podcastid on neljal peamisel ERRi raadiokanalil (v.a Raadio Tallinn).

¹³ Vt ERRi majandusaasta aruanne 2015, lk 17.

Kui EKI viimase loomemajanduse uuringu ajal võis veebipõhine lähenemine tunduda veel uuenduslik, siis nüüdseks on internetipõhine meedia muutunud igapäevaseks nähtuseks. Ka TV jõuab vaatajate kodudesse üha sagedamini või valdavalt internetipõhiselt ja vähemaks jääb neid, kes vaatavad televiisorit kas vabalevis oma vastuvõtuantenni kasutades (tarbides väheseid alles jäänud vabalevi kanaleid) või kasutab kaabellevi või satelliitside teenust ilma internetita.

Võidukäiku teeb internetipõhine voogedastus ja saadete salvestamise teenus, mis vabastab televaataja saatekava järgimisest ja võimaldab huvipakkuvaid saateid vaadata endale sobival ajal sobivast seadmest ja vaadatavates saadetes vabalt navigeerida. Internet jõuab Eesti elanike kodudesse nii kaabli kui ka õhulingi vahendusel. Viimane on tänaste tehniliste võimaluste juures piisav, et vaadata internetipõhist televisiooni koos pakutava voogedastuse ja videolaenutusega. Seejuures saab uuemaid televiisoreid ühendada internetti otse kas juhtmega või juhtmevabalt, wifi lahendusi kasutades.

Arvuti, nutiteleri või muu nutiseadme eeliseks meedia tarbimisel on võimalus vabalt navigeerida erinevate väljundite vahel: lugeda uudiseid, vaadata mõnda TV-kanalit või filme Netflix, Amazon Prime'i või Apple TV vahendusel, kuulata raadiot, lülituda ümber Youtube'i, sirvida ühismeedia kanaleid (Facebook, Twitter, Instagram, TikTok jt) jne. See on tarbijat kergesti kaasa viiv multimeediamaailm, mis avab meediasisu tootjatele laia spektri võimalusi tegutsemiseks ja reklaami müügiks, kuid sunnib peale ka muutusi majandustegevuses. Ennekõike puudutab see just reklaami müüki, mis moodustab olulise osa meediakanalite äritegevusest. Ühelt poolt liigub suur osa reklaamirahast suurtele rahvusvahelistele ettevõtetele nagu Meta Platforms (Facebook, Instagram), Twitter, Google (sh Youtube) jt, teiselt poolt väheneb reklaami efektiivsus TV-s, kuna voogedastus ja saadete salvestamine võimaldab vaatajal reklaame vältida, mis sunnib otsima uusi mooduseid reklaami vahendamiseks.

Tabel 4.4. Teksti-TV edastamise maht 2011-2019 (tundi)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kokku edastatud teksti-TV maht	16 590	15 434	11 874	11 283	9 238	8314	9761	9310	6937

Allikas: Statistikaamet

Duo Media Networks OÜ (varem Postimees Grupp ASile kuulunud) ja All Media Eesti AS kanalid on eetris ööpäevaringselt, kuid ERRi TV-kanalitel on osal öö- ja hommikutundidel eetris teksti-TV uudised. Üldise tendentsina on teksti-TV osakaal pidevalt vähenenud ja võrreldes 2011. aastaga on selles maht kahanenud 2019. aastaks enam kui kaks korda (tabel 4.4). Samas, nagu allpool osutatud (pt 4.1.2), kasvab eetrisse antud saadete maht.

4.1.2. Turu maht

4.1.2.1. Televisioon

Telesaadete kogumaht

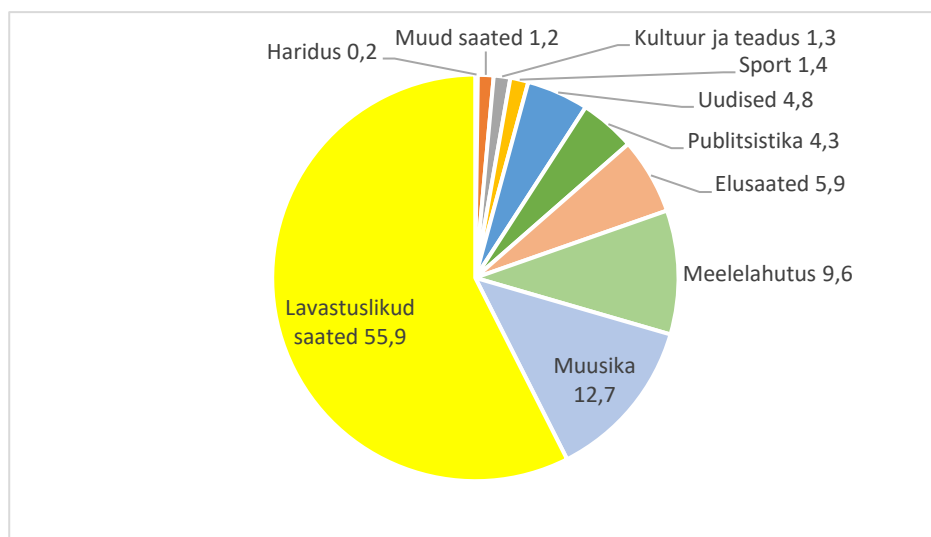
TV-ringhäälinguajaamade televisiooniprogrammide saadete maht oli Statistikaameti andmetel 2019. aastal 153,7 tuhat tundi (2015. aastal 92,7 tuhat tundi) (tabel 4.5) 14. Sellest ETV programmide aastane saadete kogumaht oli 2019. aastal 19,3 tuhat tundi (2015. aastal 13,6 tuhat tundi). Vaadeldud TV-kanalite saadetest moodustasid lavastuslikud saated 15 (mängufilmid, sarjad, animafilmid, teleteater, teatriülekanded) 55,9%, muusikasaated 12,7%, meelelahutussaated (telemäng, viktoriin, jutusaade, show) 9,6%, elusaated 5,9%, uudised 4,8%, spordisaated 1,4%, kultuuri- ja teadussaated 1,3%, haridussaated 0,2% ja muud saated 1,2% (joonis 4.2).

Tabel 4.5. Üleriigiliste TV-kanalite saadete aastased mahud Eestis aastatel 2011–2019 (tundi)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
KOKKU SAADETE MAHT	73 881	76 576	84 264	85 407	92 714	125 744	137 825	149 782	153 697
ERR-i saadete maht*:									
ETV	6 600	6 724	6 705	6 755	6 596	6 578	6 472	6 651	6 718
ETV 2	4 617	4 686	5 586	5 488	5 662	5 944	5 645	5 926	6 009
ETV +					1 384	5 981	6 510	6 681	6 616
Kokku ERR	11 217	11 410	12 291	12 243	13 642	18 503	18 627	19 258	19 343

Allikas: Statistikaamet, ERRi majandusaasta aruanded (arvestatud ilma online uudisteta)

Joonis 4.2. Vaadeldud TV-ringhäälinguajaamade televisiooniprogrammide jagunemine saatemahude järgi 2019. aastal (%)

¹⁴ Statistikaameti selgituse kohaselt on andmed esitatud kolme üleriigilise TV-ringhäälinguajaama, digi- ja kaabelvõrgus levivate kanalite kohta, millele 2011. aastast alates on lisatud "Kohaliku omavalitsuse ringhäälinguajaamad".

¹⁵ Lavastuslikud saated on Statistikaameti definitsiooni kohaselt väljamõeldud süžeeel ja tegelaskujudel põhinevad saated või filmid. Nende alamkategoriad on sari- ja seeriafilmid, kinomängufilmid, situatsioonikomöödiad, animafilmid, telemängufilmid ja teleteater, sõnateatritendused jm lavastuslikud saated.

¹⁶ Elusaated on Statistikaameti definitsiooni kohaselt erinevatest eluvaldkondadest ja tegelikkusest kõnelevad saated, milles keskendutakse vaba aja veetmisele (kokandus, reisimine, meisterdamine, v.a sport ja haridus) või huvitavate isikute, tegevusalade, eraeluprobleemide jms käsitlemisele.

Televisiooni omasaadete osakaal

Statistikaameti andmeil edastati vaadeldud TV-ringhäälinguajaamades omasaateid¹⁷ ööpäevas (keskmiselt ühe ringhäälingu jaama kohta) 2019. aastal 352 minutit ööpäevas (s.o veidi alla 6 tunni) (2015. aastal 170 minutit, veidi alla 3 tunni). Omasaadete osakaal kogu saatemahust moodustas statistikaameti andmeil 2019. aastal 29,8% (2015. aastal 18,7%).

ERRi 2019. aasta kogu saatemahust (vastavalt ERRi 2019. aasta majandusaasta aruandele) moodustasid omasaadete esmaesitlused ERRi kolmel TV-kanalil kokku 2 925 tundi (15,1%, 2015. aastal 2 201 tundi ja 8,4%) ja omasaadete kordused 5 416 tundi (28%, 2015. aastal 4 084 tundi ja 15,5%). Kokku näidati ERRi kolmel kanalil omasaateid 2019. aastal 43,1% (2015. aastal 23,9%).

Tele- ja raadioreklaami kogumaht

Statistikaameti andmeil moodustas TV-ringhäälinguajaamades edastatud reklaami aastane kogumaht 2019. aastal vaadeldud kanalite saatemahust 6,6% ja raadioreklaami maht 1,6% (tabel 4,6),¹⁸ mis kõneleb sellest, et reklaami maht on võrreldes saadete kogumahuga hakanud vähenema.

Tabel 4.6. Reklaami osatähtsus TV-s ja raadios 2015–2019 (%)

Aasta	2015	2016	2017	2018	2019
Reklaami osatähtsus TV-saadete mahust (%)	10,7	9,4	10,9	7,9	6,6
Reklaami osatähtsus raadiosaadete mahust (%)	2,4	1,9	2,3	1,8	1,6

Allikas: Statistikaamet

Siit võib järeldada, et reklaam on ringhäälingust liikunud muudesse kanalitesse (veebiväljaannetesse, sotsiaalmeediasse jm), kus see võib ühelt poolt olla odavam, kuid samas efektiivsem, kuivõrd otsingusüsteemide ja sotsiaalmeedia koostöö (Google, Youtube, Facebook jt) võimaldab reklaami väga täpselt sihtida just soovitud grupele.

Kogu reklaamituru käive oli Kantar Emori andmeil 2019. aastal 107 mln eurot (2015. aastal 92,6 mln), millest televisiooni käive moodustades 26,4 mln eurot (24,7% reklaamituru käibest), radio käive 11,2 mln eurot (10,3% reklaamituru käibest) ja internetireklaam 22,4 mln eurot (23% reklaamituru käibest) (tabel 4.7). Võrreldes 2015. aastaga kasvas televisioonireklaami käive 2019. aastaks ühe miljoni ja radio-reklaami käive 2,4 mln euro võrra (joonis 4.3). Arvestades, et ajaliselt reklaami maht kahanes, järeldub siit, et samal ajal kasvas edastatava reklaami hind.

¹⁷ Statistikaameti määratluse kohaselt on *omasaade* ringhäälinguorganisatsiooni omal jõul studios, ülekandejaamade või muude tehniliste vahenditega tehtud saade. Ka sponsori(te) finantseeritud või väljastpoolt ostetud eetriajal edastatud saade, kui see on ringhäälinguorganisatsiooni tehtud. Statistikaameti *omasaate* mõiste ei kattu meediateenuste seadusele *omatoodangu* mõistega, mis tähistab audiovisuaalmeedia teenuse osutaja enda või koostöös Euroopa Liidu liikmesriigi tootjaga toodetud või Euroopa sõltumatult tootjalt tellitud saadet või programmi, mis käsitleb Eesti tänapäeva või kultuuripärandit. Selle hulka ei arvata uudistesaadeteid, spordiülekanedeid ja telemänge.

¹⁷ Reklaami maht on esitatud koos saadete tutvustuste ja otsepakkumisega.

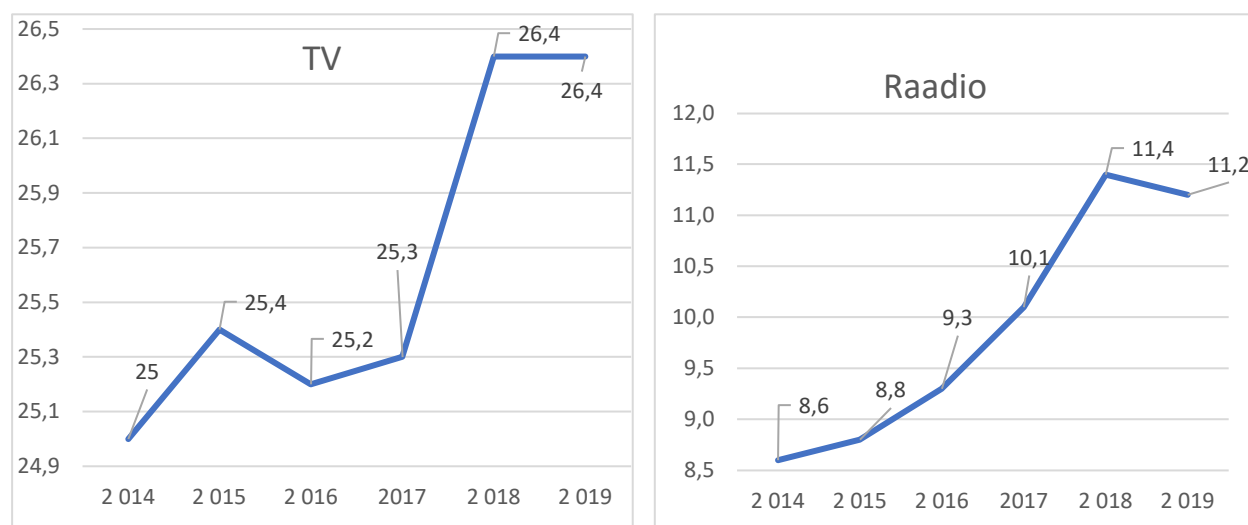
¹⁸ Reklaami maht on esitatud koos saadete tutvustuste ja otsepakkumisega.

Tabel 4.7. Reklaamituru käive 2015/2019

Meedia-kanal	2015			2019		
	Käive (mln eurot)	Osakaal käibest koos otsepostitusega (%)	Osakaal käibest ilma otsepostitusega (%)	Käive (mln eurot)	Osakaal käibest koos otsepostitusega (%)	Osakaal käibest ilma otsepostitusega (%)
Ajalehed	17,9	19,3	21,4	16	15,0	16,6
Ajakirjad	5,7	6,2	6,8	4,3	4,0	4,4
Televisioon	25,4	27,4	30,0	26,4	24,7	27,0
Raadio	8,8	9,5	10,4	11,2	10,3	10,5
Välimeedia	9,3	10,0	11,0	17,0	16,0	17,5
Internet	17,2	18,6	20,5	22,4	21,0	23,0
Otsepost	8,2	8,8		9,9	9,0	
KOKKU	92,6			107,0		

Allikas: Kantar Emor

Joonis 4.3. Televisiooni- ja raadioreklaami rahaline käive (mln eurot)

Allikas: Kantar Emor

Kantar Emori analüüsi¹⁹ põhjal liikus Eesti internetituru reklaamist Eesti enda turuosa, 22,4 miljoni euro kõrval välja (Googlis ja Facebooki) umbes 15,3 mln eurot, tuginedes Eesti 14 suurema reklaamiagentuuri andmetele. Nagu esitatud mahtudest nähtub, on sotsiaalmeediasse liikuva reklaami osakaal pidevalt kasvanud ja 2019. aastal moodustas kahte globaalsesse suurettevõttesse liikunud Eesti internetireklaami rahaline maht hinnanguliselt 41% kogu internetireklaamist ja kogu reklaamiturumahust 12,5% (tabel 4.8).

¹⁹ „Kui palju internetireklaamiturul raha liigub ja kelle kukkur kiiremini täitub?“ Kantar Emor 16.07.2020.

<https://www.kantaremor.ee/blogi/kui-palju-internetireklaamiturul-raha-liigub-ja-kelle-kukkur-kiiremini-taitub/>

Tabel 4.8 Google'i ja Facebooki hinnanguline osakaal Eesti internetireklaami turus

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Eesti interneti reklaamiturk kokku (mln eurot)	14,8	17,2	18,7	20,1	20,2	22,4
Sellest Google&Facebook (mln eurot)	4,1	5,2	6,6	9,1	12,6	15,3
Google&Facebook (% kogu internetireklaami turust)*	21,6%	23,2%	26,1%	31,2%	38,4%	41,0%
Google&Facebook (% kogu reklaamiturust)*	4,4%	5,3%	6,6%	8,3%	10,8%	12,5%

Allikas: Kantar Emor

*EKI arvutused

4.1.2.2. Raadio

Raadiosaadete kogumaht

Raadiosaadete kogumaht Statistikaameti ja ERRi andmeil oli 2019. aastal 276 tuhat tundi (2015. aastal 289 tuhat tundi) (tabel 4.9). ERRi viis raadiojaama pakkusid kõik ööpäevaringset katkestuseta teenust, mis teeb aastas kokku 43,8 tuhat tundi, mis 2019. aastal moodustas 15,9% vaadeldud raadiojaamade saatemahust (2015. aastal 15,2%).

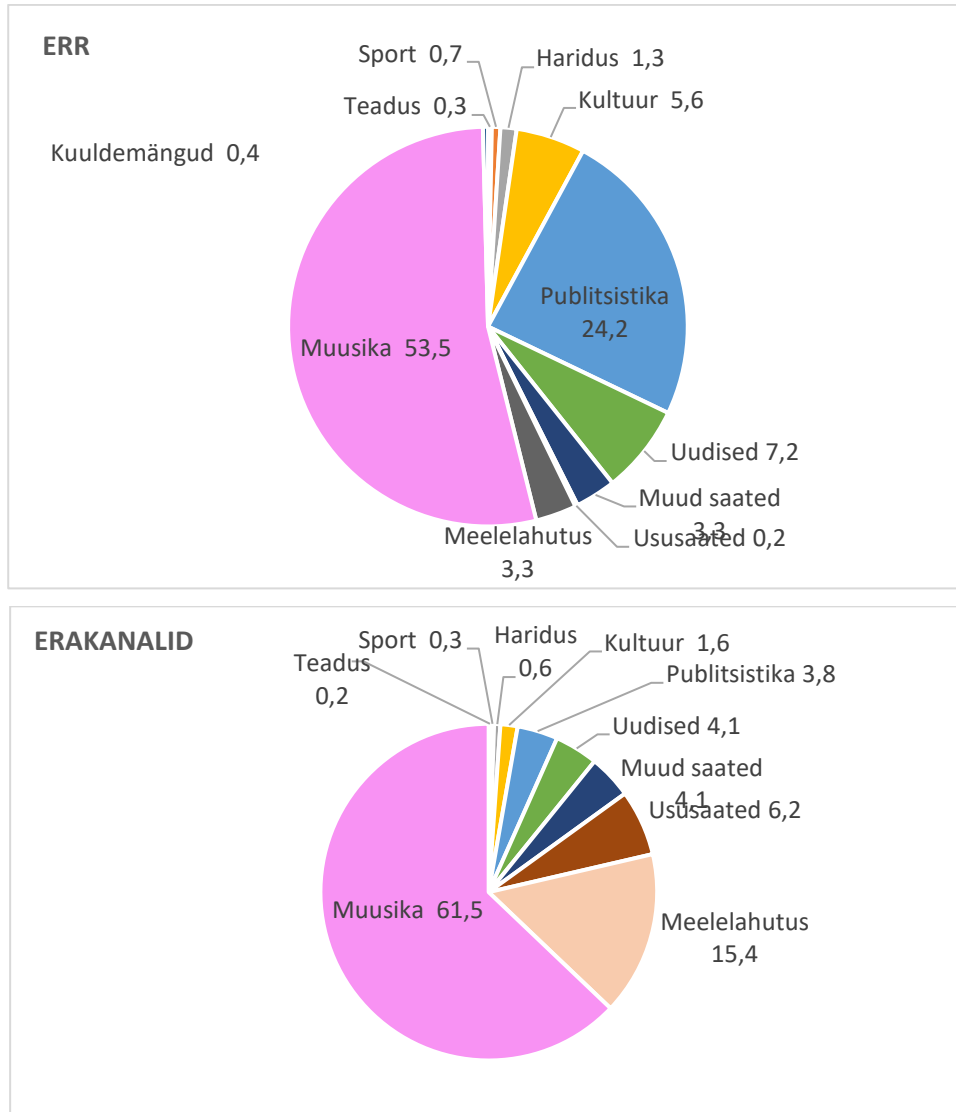
Tabel 4.9. Raadioprogrammide saadete kogumaht Eestis 2011–2019 (tundi)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
KOKKU SAADETE MAHT	270 949	258 463	256 166	244 583	288 914	279 277	277 919	270 920	276 011
ERRi raadio-saadete maht:	43 800	43 800	43 800	43 800	43 800	43 800	43 800	43 800	43 800
ERRi saadete mahu osakaal saadete kogumahtust, %:	16,2	17,0	17,0	17,9	15,2	15,7	15,8	16,2	15,9

Allikad: Statistikaamet, ERR

ERRi raadioprogrammide saadetest moodustasid 2019. aastal 53,5% muusikasaated, 24,2% publitsistika-saated, 7,2% uudistesasaated ja 5,6% kultuurisaated (joonis 4.4). Eraraadioringhääling tootis 2019. aastal samuti ennekõike muusikasaateid (61,5%); meelelahutus moodustas 15,4%, ususaated 6,2%, uudised 4,1% ja publitsistika 3,8%.

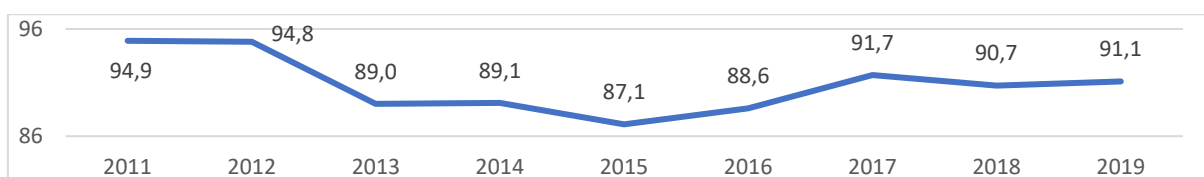
Joonis 4.4. Raadioprogrammide saadete jagunemine saatevahetuste järgi 2019 (%)

Raadio omasaadete osakaal

Raadiosaated jagunevad Statistikaameti jaotuse kohaselt oma päritolult omasaadeteks, koostöösaadeteks ning tellitud ja hankesaadeteks. Statistikaameti andmeil moodustas raadioringhäälingu omasaadete osakaal 2019. aastal 91,1% (2015. aastal 87,1%) (joonis 4.5). Sellises vahemikus (87-95%) on raadio omasaadete osakaal püsinud Statistikaameti andmeil läbi aegade, mis kõneleb sellest, et omasaade ongi raadio olemus. Statistikaamet käsitleb raadioringhäälingu omasaatena ringhäälinguorganisatsiooni omal jõul studios, ülekandejaamade või muude tehniliste vahenditega tehtud saadet. Erakanaleis on sagedased ka sisuturunduslikud omasaated, mis oma olemuselt asetuvad reklaami alla.

Joonis 4.5. Omasaadete osatähtsus raadioringhäälingus aastatel 2011–2019 (%)

Allikas: Statistikaamet

4.1.3. Väliskaubandus

Eesti ringhäälinguettevõtete eksporditulu TV- ja videolaenutusteenuse müügist (koos telekommunikatsiooniettevõtete ringhäälingu osaga) moodustas 2019. aastal 26,7 mln eurot. Kogu ringhäälingu- ja telekommunikatsioonivaldkonna eksporditulu, mis sisaldas ka muude teenuste müüki, oli 74 mln eurot, sellest AS TV Play Baltics osa 24,1 mln, Telia Eesti AS 21,2 mln, Tele2 Eesti AS 10,2 mln, Elisa Eesti AS 4,7 mln ja AS Postimees Grupp 0,9 mln eurot. Neist suurima ettevõtte Telia Eesti ASi kogu müügitulust moodustas eksport 6,7%. Telia tähtsamad sihtriigid olid Soome (11,4 mln eurot) ja Rootsi (5,6 mln eurot).

4.1.4. Ringhäälingu jaamade ärimudelid

Ringhäälingu võib tegevuspõhimõtete ja finantseerimise alusel jagada kaheks: avalik-õiguslikuks ja eraringhäälinguks. Avalik-õiguslikest ringhäälingutest tegutseb ainsana ERR, mis lähtub oma tegevuses Eesti Rahvusringhäälingu seadusest. Tallinna Televisioon, mis tegutses sihtasutuse seaduse alusel, lõpetas oma tegevuse 1. oktoobril 2019 (TTV vaatamisaja osakaal Kantar Emori andmeil oli 2019. aasta septembris 1,3% kogu vaatamisajast). TTV põhikirjalisteks eesmärkideks, nagu nad ise sõnastasid, oli kajastada sündmusi Tallinnas, pakkuda vaatajatele tasakaalustatud tõepärast informatsiooni, meelelahutust ja TV-teenuseid.

Sama kaubamärgi (TTV) all tegutseb Tallinna linnameedia telesaadete toimetuse, mis toodab Tallinna uudiseid ja linnaelu kajastavaid saateid. Neist saateid „Tallinna Panoraam“ ja „Siin Tallinn“ oli kuni 2021. aasta lõpuni võimalik vaadata kanaleil Duo 4 (end Kanal11) ja Kanal 2 ning „Tallinna uudised“ kanalil Duo 5 (end Kanal12). Alates 2022. aasta jaanuarist vahendab Tallinna uudiseid TV3 uudistesaaade ja „Tallinna Panoraam“ jõuab eetrisse kanalilt TV6.

Avalik-õigusliku ringhäälinguna tegutseva ERRi eesmärk on vahendada võimalikult laiale vaatajaskonnale avalikkuse ja riigi seisukohast olulisi sündmusi, professionaalseid uudiste- ja kultuurisaateid ning kvaliteetset omatoodangut. Sealjuures peetakse silmas ka neid ühiskonnagruppe, kes jäävad väljapoole peavoolumeedia huvi. ERRi finantseeritakse suures osas riigieelarvest (üle 90%) ja tema programmid ning teenused on üle riigi avalikkusele tasuta kättesaadavad.

Eraringhääling tegutseb eraõiguslikul alusel kas aktsiaseltsi, osaühingu või mittetulundusühinguna. Neist kahe esimese eesmärk on teenida tulu, mis põhiliselt tuleb teenuste ja reklaamiaja müügist.

Meedia edukust ja atraktiivsust reklaamimüügi keskkonnana hinnatakse kontaktide arvu järgi. Ärilises mõttes on auditooriumi suurus eraringhäälingu jaoks kõige olulisem müügitegur, millest sõltub reklaamiaja müügi edukus.

Vaadatavus, kuulatavus ja kodulehe külastatavus on olulised näitajad ka avalik-õiguslikule Eesti Rahvusringhäälingule, kus need toimivad mõõdikutena, luues aluse organisatsiooni autoriteedile ja aidates põhjendada organisatsiooni finantsvajadusi. Nii seisab ERRi ees keerukas ülesanne toota ühelt poolt mitmekülgset ning heal tasemel ühiskonnaelu ja kultuuri kajastavaid saateid ning teiselt poolt saavutada ka nende piisav vaadatavus ja kuulatavus. Üleriigilistest TV-kanalitest oli ETV vaadatavus pea kaks korda suurem kui Kanal 2-l ja TV3-l; raadiokanalitest oli samuti kõige kuulatavam ERRi kanal Vikerraadio. Eraringhäälinguist olid edukamad Sky Plus ja Raadio Elmar (vt tabelid 4.14 ja 4.16).

Kuigi Eesti turul tegutseb ka hulganisti Euroopa Liidu lubadega telekanaleid (v t lisa 1), siis avalikud andmed nende vaadatavuse kohta puuduvad.

Töötajate arv ja müügitulu

Äriregistri andmeil töötas kogu ringhäälingu- ja telekommunikatsioonivaldkonnas 4662 ja kitsamalt ringhäälingu valdkonnas hinnanguliselt 1783 töötajat (tabel 4.10). Sellest ERRi 2019. aasta keskmine töötajate arv oli 625, kellest 302 töötas loominguühisustes.²⁰

Ringhäälingu- ja telekommunikatsioonivaldkonna ettevõtete müügitulu oli 2019. aastal kokku 747,7 mln eurot, millest suurema osa moodustas andmesidega seotud majandustegevus. Sellest kitsalt ringhäälingu osa oli 194,9 mln eurot.²¹ Kogu nimetatud valdkonnas (eraõiguslike ettevõtete arvestuses) töötas 4037 inimest ja koos ERRiga 4662 inimest (tabel 4.9). Kitsalt ringhäälingu, videolaenutuse ja voogedastusega seotud valdkonna eraõiguslikes ettevõtetes töötas hinnanguliselt 1158 töötajat ja kogu ringhäälingu-valdkonnas koos ERRiga 1783 töötajat.

Tabel 4.10. Eraõigusliku ringhäälingu ja telekommunikatsiooni ettevõtete müügitulu ja töötajate arv 2019

Valdkond	Töötajaid	Sellest RH-s	Müügitulu/tulu	Sellest RH-s
Raadioringhääling kokku	77	77	3 480, 3	3 480, 3
Teleringhääling kokku	283	283	43 819, 0	43 819, 0
Telekommunikatsioon (sh TV-teenus ja videolaenutus)	3 677	798	650 919, 7	99 110, 0
KOKKU	4 037	1 158	698 219, 1	146 409,4
Eesti Rahvusringhääling	625	625	48 480, 6	48 480, 6
KOKKU	4 662	1 783	746 699,7	194 889,9

Eraõigusliku ringhäälingu- ja telekommunikatsiooni ettevõtted

Nagu osutatud, on ringhäälingu näol tegemist laia haardega kultuuritööstuse haruga, mis on tihedalt põimunud filmi- ja videotootmise, telekommunikatsiooni, kaabel- ja satelliitlevi, internetipõhise meedia ning reklaamiga. Postimees Grupp ASi puhul on ettevõtte tegevusvaldkondadeks lisaks ajakirjandus, trükitööstus, raamatukirjastamine, ajakirjanduse kojukanne jm. Sellest tulenevalt on majanduslikus mõttes raske eristada suurte ettevõtete erinevaid tegevusvaldkondi, juhul kui nad ise pole neis selgeid piire tõmmanud ja oma majandustegevuse aruannetes erinevate valdkondade majandusnäitajaid välja toonud või on eelistanud jätta need ärisaladuseks.

Suurimad tööandjad ringhäälingu ja telekommunikatsiooni valdkonnas olid Telia Eesti AS (1647 töötajat), Elisa Eesti AS ja Eesti Rahvusringhääling (kumbki 625 töötajat), Postimees Grupp AS (543 töötajat²²), Tele2 Eesti AS (302 töötajat), Elisa Teleteenus AS (213 töötajat), TV Play Baltics AS (168), STV AS (167 töötajat), Levira AS (91 töötajat) ja All Media Eesti AS (80 töötajat).

²⁰ Eesti Rahvusringhäälingu majandusaasta aruanne, lk 19 ja 38.

²¹ Telekommunikatsioonivaldkonna ettevõtetest on ringhäälinguga seotud müügitulu (TV teenus, videolaenutus, voogedastus) eraldi välja toonud Telia Eesti AS (televisiooniteenused (20,5 mln eurot) ja Elisa Teleteenus AS (18,5 mln eurot). STV AS, Telset AS ja Levira AS on keskendunud ringhäälingu levile ning nende majandustegevus ja töötajate arv on arvestatud ringhäälingusse täielikult sisse. Tele2 Eesti ASi majandustegevuse osa ja töötajate arv ning Telia Eesti ASi ringhäälinguga seotud töötajate arv on arvestatud hinnanguliselt, lähtudes majandustegevuse ja töötajate osakaalust.

²² Postimees Grupp ASilt TV- ja raadiokanalid üle võtnud Duo Media Networks OÜ-s töötas Äriregistri 2021. aasta IV kvartali andmeil 126 töötajat ja ettevõtte IV kvartali maksustatav käive oli 7,8 mln eurot.

Tabel 4.11. Televisiooniteenuste osakaal Telia Eesti ASi, Elisa Teleteenused ASi, Elisa Eesti ASi ja Tele2 Eesti ASi müügitulust 2019. aastal

Telia Eesti AS	Müügitulu (tuhat eurot)	%
Elektroonilise side teenused traadita sidevõrgus	108 356	34,2%
Elektroonilise side teenused fikseeritud sidevõrgus	82 442	26,3%
Telekommunikatsiooniseadmete jaemüük spetsialiseeritud kauplustes	47 507	15,2%
Televisiooniteenused ehk lineaarsed audiovisuaalmeedia teenused	20 487,0	6,6%
Arvutisüsteemide ja andmebaaside haldus	16 602,0	5,3%
Muu tegevus	37 555,0	12,4%
KOKKU	312 949,0	
Elisa Teleteenused AS		
Televisiooniteenused	18 574,0	37,0%
Internetiteenused	17 442,0	35,0%
Telefoniteenus	760,0	1,5%
Infrastruktuuriteenused	12 755,0	25,5%
Kauba ja materjalide müük	493,0	1,0%
KOKKU	50 025,0	
Elisa Eesti AS	117 471,0	
Elisa Teleteenused AS ja Elisa Eesti AS müügitulu kokku	167 496,0	
Sellest televisiooniteenuse osakaal	18 574,0	11,1%
Tele2 Eesti AS		
Telekommunikatsiooniteenuste müük	57 977,3	75,0%
Telekommunikatsiooniseadmete müük	18 242,0	24,0%
Vahendusteenus	743,6	1,0%
KOKKU	76 962,9	

Allikas: Äriregister. Telia Eesti ASi, Elisa Teleteenused ASi ja Tele2 Eesti ASi majandusaasta aruanded 2019.

Suurte telekommunikatsiooniettevõtete müügitulust suurema osa moodustavad sideteenused (andmeside, mobiilside) (tabel 4.11), kuid samas on nad saanud oluliseks tegijaiks ka ringhäälinguvaldkonnas, pakkudes TV-teenust, sh internetipõhist televisiooni (IPTV), raadio ja TV-saadete voogedastust ning videolaenutust. Telekommunikatsiooniettevõtted Telia Eesti AS ja Elisa Teleteenused AS on lisanud oma tooteportfelli ka eraldi telekanalid (vastavalt Inspira ja Elisa telekanal). Kokku moodustasid televisiooniteenused Telia Eesti ASi müügitulust 6,6% ja Elisa Teleteenused ASi müügitulust 37% ning kogu Elisa kontserni käibest 11,1%. Telia Eesti AS hoiab juhtivat positsiooni nii mobiilside-, fikseeritud kõneside, lairibaühenduste, IT teenuste kui ka digitaaltelevisiooni turul. Teliale kuuluvad lisaks interneti otsingusüsteem Neti ning internetikeskkond Online.ee. Tele2 Eesti AS on oma tegevusest eraldi välja toonud vahendusteenuse, mille maht moodustas 2019. aastal 1% kogu ettevõtte majandustegevusest.

Müügitulu arvestuses edestavad suured telekommunikatsiooniettevõtted (müügitulu alates 10 mln eurot) neid, kes on keskendunud vaid ringhäälingu- ja meediateenuse pakkumisele (tabel 4.12). Viimastest suurimad olid 2019. aastal Postimees Grupp AS, TV Play Baltics AS (GO3, end. Visat AS) ja All Media Eesti AS (TV3, TV6 jt). Neist allapoole jäid STV AS ja Levira AS. Neist viimane võimaldab ainsana vaba juurdepääsuga maapealset võrguteenust TV kanalitele ja ettevõtte võrgutaristu kaudu jõuab kuulajateni enamik Eesti FM raadioprogrammidest. Mõnevõrra väiksema mahuga (kuni 10 mln eurot) tegutsesid TV-turul Tallinna Televisioon SA, Kids Network Televisioon OÜ, Telset AS, Levikom OÜ jt (tabel 4.13).

Tabel 4.12. Eraõigusliku ringhäälingu ja telekommunikatsiooni suured ettevõtted, müügitulu alates 10 mln eurot (2019)

	Ettevõtte	Müügitulu (tuhat eurot)	Töötajate arv
1	Telia Eesti AS	312 949,0	1 647
2	Elisa Eesti AS	117 471,0	625
3	Tele2 Eesti AS	76 963,0	302
4	Elisa Teleteenused AS	50 025,0	213
5	AS Postimees	37 944,0	543
6	TV Play Baltics AS	34 524,0	168
7	All Media Eesti AS	15 305,0	80
8	STV AS	14 249,9	167
9	Levira AS	10 707,0	100

Allikas: Äriregister

Tabel 4.13. Eraõigusliku ringhäälingu ja telekommunikatsiooni valdkonna suured ettevõtted, müügitulu kuni 10 mln eurot (2019)

	Ettevõtte	Müügitulu/tulu (tuhat eurot)	Töötajate arv
1	Tallinna Televisioon SA	5 604,4	33
3	Dexatel OÜ	4 900,3	14
4	CITIC Telecom CPC Estonia OÜ	4 878,4	37
5	Belcastel OÜ	2 927,3	1
6	Kids Network Television OÜ	2 758,2	3
7	Infonet AS	2 051,8	16
8	Telset AS	1 963,5	49
9	Levikom Eesti OÜ*	1 454,8	49
10	Fill Networks OÜ	1 272,7	23

* 2018. aasta andmed

Allikas: Äriregister

Kokku tegutses Äriregistri andmeil 2019. aastal (lähtudes Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatorist) ringhäälingu valdkonnas 138 eraõiguslikku ettevõtet (koos ERR-ga 139), kes olid oma majandusaruande esitanud. Neist 61 (koos ERR-ga 62) olid seotud raadio- ja/või televisiooni-teenusega ning 77 kitsamalt telekommunikatsiooni- ja andmesideteenuste vahendamisega.

Ringhäälingu 62 ettevõtte müügitulu ühe ettevõtte kohta oli 3,1 mln eurot ja ühe inimese kohta 109 tuhat eurot.

Eesti Rahvusringhääling

ERR kui avaliku huvi kandja

Eesti Rahvusringhäälingu eesmärk, vastavalt Eesti Rahvusringhäälingu seadusele, on toota kvaliteetset ajakirjandust, edastada tasakaalustatud ja usaldusväärset informatsiooni, vahendada ja toota ühiskonnaelu ning eesti keele ja kultuuri edendamiseks seotud saateid ning olla alati kättesaadav kõikidele Eesti elanikkonnagruppidele, mis on eriti oluline tehnoloogia kiire arengu ajastul, kus mingi osa Eesti ühiskonnast ei suuda tehnoloogia kiire arenguga kaasas käia. Ka on Eesti Rahvusringhäälingule pandud kohustus oma toodetud saated arhiveerida, et luua ühiskondlik mälu.

Avalik huvi lähtub ERRi puhul eeldusest, et edastavate saadete sisu on usaldusväärne, programmid erapooletud ja sõltumatud poliitilistest, kommertslikest ja teistest mõjutustest; et eetrisse antavad saated on žanriliselt võimalikult mitmekülgsed ja annavad sõnaõiguse kõigile osapooltele.

Poliitilise tasakaalustatuse huvides on moodustatud ringhäälingu nõukogu põhimõttel, et sinna kuulub üks esindaja igast Riigikogu fraktsioonist ja lisaks neile neli sõltumatut asjatundjat. Nõukogu liikmed nimetab ametisse Riigikogu vastavalt kultuurikomisjoni ettepanekuile.

Vaatlusalusesse 2019. aastasse jäi Jüri Ratase teise valitsuse moodustamine (valitsus oli ametis 2019. aasta aprillist kuni 2021. aasta jaanuarini), millega loodi koalitsioon Eesti Keskerakonna, EKRE ja Isamaa vahel. Ajakirjanduses võis täheldada samal ajaperioodil meediaväljaannete selgemat polariseerumist. MM Grupile (juhatuse esimees Margus Linnamäe) kuuluv Postimees võttis selgemalt konservatiivse joone, samas kui Ekspress Grupile (juhatuse esimees Mari-Liis Rüütsalu, tuntuim esindusisik Hans H. Luik, nõukogu liige) kuuluvad väljaanded (Eesti Päevaleht, Delfi) kandsid selgemalt vasakliberaalset joont.

Koos EKRE ilmumisega poliitilisele areenile (jõudis esmakordselt Riigikokku 2015. aastal) kerkis sinna ka nende poolt poliitikasse toodud mõiste „süvariik, mis EKRE poliitikute selgituste kohaselt tähendab poliitilist ringkäändussüsteemi, mis kasutab oma huvide teostamiseks riiklikke jõustruktuure (politsei, kaitsepolitsei, prokuratuur) ning kus ka ajakirjandus on väidetavalt allutatud süvariigi kontrollile ja tegutseb selle poliitilistes huvides. Muuhulgas süüdistas EKRE Rahvusringhäälingu ajakirjanikke poliitilises kallutatuses, EKRE-vastasuses, valikute tegemist vasak-liberaalse maailmavaate kasuks, ja nõudis ajakirjanike karistamist.²³ Samalaadseid süüdistusi on erinevail ajaperioodidel esitanud ka teised poliitilised jõud, kuid nagu näitavad arvamusküsitlused, on ERRi usaldusväärus püsinud vaatamata väiksematele langustele kõrgel. ERRi 2019. aasta majandusaasta aruandes viidatud Turu-uuringute Asi uuringu kohaselt usaldas ERRi 2019. aasta IV kvartalis 67% 15-aastastest ja vanematest Eesti elanikest (eestikeelsetest 75%, muukeelsetest 51%). Rahvusringhäälingut ei usaldanud 20% vastajaist (muukeelseid 25%, eestikeelseid 18%).²⁴

Võrdluseks, 2015. aasta lõpu seisuga usaldas Eesti rahvusringhäälingut 71% elanikest (eestikeelsetest 83%, muukeelsetest 46%),²⁵ mis näitab, et usaldusväärus ERRi suhtes oli 2019. aastal küll veidi langenud, kuid oli eestikeelse elanikkonna hulgas endiselt kõrge ja ka venekeelse elanikkonna osas polnud kõikumised kuigi suured.

²³ Vt nt „Martin Helme soovib ERRi nõukogult "karistamist". ERR 29.03.2019. <https://www.err.ee/924371/martin-helme-soovib-ERRi-noukogult-karistamist>

²⁴ Eesti Rahvusringhäälingu majandusaasta aruanne 2019, lk 12.

²⁵ „Graafik: ERRi usaldab 83 protsenti eestlastest ja 46 protsenti mitte-eestlastest.“ ERR 29.01. 2016. <https://www.err.ee/553444/grafik-ERRi-usaldab-83-protsenti-eestlastest-ja-46-protsenti-mitte-eestlastest>

Rahvusringhääling: finantseerimine, riiklikud toetusmeetmed, raha kasutamine

2019. aastal oli ERRi eelarve maht (aastaruande põhjal) 48,5 mln eurot, millest riigieelarveline toetus moodustas 36,0 mln eurot (tabel 4.14). Suure eelarve kasvu taga võrreldes 2018. aastaga oli riigitoetuse suurenemine (2 mln), struktuurifondide toetuste lisandumine (2,7 mln) ja täiendavad äritulud (4,7 mln). 2019. aasta eelarve sisaldas ka vahendeid küberturvalisuse tagamiseks (1,6 mln). Võrreldes 2015. aastaga kasvas riigipoolne toetus koos eraldistega ERRile 16%.

Kinnisvaraarenduse suurimaks väljakutseks oli ERRi 2019. aasta majandusaasta aruande järgi uue telekompleksi projekteerimislepingu sõlmimine, vajalike lähteülesannete kirjutamine, eskiisprojekti lahenduse väljatöötamine ning kogu uue telekompleksi projekteerimisprotsessi rahastamiseks nn Tuisu kinnistute enampakkumise läbiviimine ja kinnistute müük (müüdi 4,5 mln euroga).²⁶ 2019. aasta kevadel viis ERR läbi ka rahvusvahelise arhitektuurikonkursi uue telekompleksi ehitamise tarbeks olemasolevale kinnistule Gonsiori tänaval. Olulise arenguna toimusid ettevalmistused voogedastusteenuse rakendamiseks. Vastav platvorm Jupiter käivitus 2020. aasta kevadel.

Tabel 4.14. Eesti Rahvusringhäälingu finantseerimine 2011-2019 (mln eurot)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Muutus, 2015/2019
KOKKU TULU	28,3	28,4	30,5	29,4	33,6	40,3	37,0	39,3	48,5	+44%
riigieelarvest	25,0	25,7	25,4	27,0	30,7	37,5	33,1	34,9	36,0	+16%
teenuste müügist	2,1	1,9	1,6	1,7	1,9	1,6	1,5	2,2	2,0	5%
muu tulu	1,2	0,9	3,5	0,6	1,0	1,1	2,8	2,2	10,5	

Allikas: Eesti Rahvusringhääling

2019. aastal uuendati täielikult ERRi teleportaali, mis kõik paiknevad nüüd koormusi hästi taluval Atlase tarkvaraplatformil. Loodi uus ETV+-eetrigrasfika, lõpetati eetrigrasfika tarkvara Caspar üleviimine HTML5-põhiseks, struktuurifondide toel käivitati ERRi videoarhiivi lindiroboti uuenduse projekt ja ERRi videoarhiivi kasutuskäsi loomise projekt, mille toel paranes oluliselt arhiivimaterjalide kättesaadavus ja nende saadetes kasutamise võimekus. Alustati ja lõpetati arendusprojekt, mille tulemusena on võimalik geoblokivaba otse- ja järelvaatamine EU piires registreeritud kasutajatele teleportalides. ERRi arendusosakonna üks suurprojekt oli 2019. aastal laste voogedastuskeskkonna Lasteekraan rajamine ja avamine, mille tulemusena suleti aegunud platvormil põhinenud Lastejaam. Uuendati teletootmise infosüsteemi Provys versiooni ja raadiote tootmissüsteemi Radioman versiooni. Alustati televisiooni meediahaldusteenuse Avid MAM uuendamist.²⁷

Arhiivide veebilehele arhiiv.err.ee lisati 2019. aastal 3 132 videofaili, 5 715 audiofaili ja 16 609 fotot. 31.12.2019 seisuga oli veebis 43 013 telesaadet, saatelõiku, uudistesaadet, mängufilmi, dokumentaalfilmi, 83 337 raadiosaadet, saatelõiku, uudislugu ja 159 845 fotot.²⁸

²⁶ Eesti Rahvusringhäälingu majandusaasta aruanne 2019, lk 18.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid. lk 16.

4.2. NÕUDLUS

Vaatajate arv, tarbimissagedus, programmide vaadatavus

Euroopa Komisjoni tellitud Eurobaromeetri andmetel oli 2019. aastal Euroopa populaarseim meedium jätkuvalt televisioon, mida vaatas kas iga päev või peaaegu iga päev (televisori või interneti vahendusel) 81% elanikkonnast.²⁹ Kõige rohkem vaadati televisiooni Portugalis, kus iga päev või peaaegu iga päev tegi seda 94% vastajaist, ning kõige vähem Luksemburgis, kus igapäevaseid vaatajaid oli 62%. Eurobaromeetri uuringu kohaselt vaatas 2019. aasta sügise seisuga 69% Eesti elanikkonnast televiisorit iga päev, 16% 2-3 korda nädalas, 7% kuni 2-3 korda kuus ning 7% küsitletuist väitis, et ei vaata televiisorit mitte kunagi. 1% kinnitusel puudub neil aga TV-teenusele ligipääs. Interneti vahendusel vaadati televisiooni igapäevaselt kõige rohkem Suurbritannias (32%), Rootsis (32%) ja Maltal (31%). Eestis tegi seda igapäevaselt 10% ja 2-3 korda nädalas 20%.

Raadiot kuulas kas iga päev või peaaegu iga päev 47% Euroopa elanikkonnast; 27% tegi seda 2-3 korda nädalas, 10% 2-3 korda kuus ja 15% vastas, et ei kuula raadiot kunagi. Kõige rohkem kuulati raadiot igapäevaselt Sloveenias (66%) ja Iirimaa (65%), kõige vähem Rumeenias (27%) ja Bulgaarias (30%). Eestis väitis 57% vastanuist, et kuulab raadiot iga päev, 21% tegi seda 1-3 korda nädalas, 13% kuulas raadiot 1-3 korda kuus ja 9% väitis, et ei tee seda kunagi.

ERRi 2019. aasta majandusaasta aruande andmetel, mis tuginevad Kantar Emor Teleauditooriumi Mõõdikuringule, vaatas Eesti Rahvusringhäälingu telekanaleid reaalajas 2019. aastal vähemalt 15 minutit nädalas 690 tuhat 4-aastast ja vanemat Eesti elanikku. Aruanne osutab, et telekanalite 2019. aasta vaatajate arv jääb alla sellele eelneva aasta näitajatele, aga on samas suurusjärgus viimase viie aasta keskmise tulemusega. ETV kanalit vaatas reaalajas vähemalt 15 minutit nädalas keskmiselt 565 tuhat ja ETV2 kanalit keskmiselt 348 tuhat inimest vanuses 4+. Mõlema kanali otsevaatajate arvu langust mõjutas ERRi hinnangul meediatarbimisharjumuste jätkuv muutumine järelevaatamise kasuks. Nii ETV kui ETV2 nädalaste järelevaatajate hulk oli viimase kolme aasta jooksul kasvanud ligi neljandiku võrra aastas. ETV+ vaatas reaalajas vähemalt 15 minutit nädalas keskmiselt 148 tuhat inimest vanuses 4+.³⁰

ETV vaadatavus moodustas sama allika põhjal 2019. aastal suurima osa vähemalt 4-aastaste Eesti elanike reaalajas telerivaatamisele pühendatud ajast ja ETV vaatajate aasta keskmine osakaal oli 15,7% (2018. aastal 14,7%). Kanal 2 vaatajate osakaal moodustas vastavalt 8,3%, TV3 7,7% ja PBK 5%. Kõigi kanalite järelevaatamise mahuks hindab uuring 9,8%, mis on võrreldes eelnevate aastatega kasvanud.³¹

Vikerraadiol oli 2019. aastal 12-74-aastaste hulgas keskmiselt 271 tuhat kuulajat nädalas. Raadio4 nädalaste kuulajate arv oli 107 tuhat. Nii Vikerraadio kui ka Raadio4 on ERRi kinnitusel jätkuvalt suurima auditooriumiga juturaadiod vastavalt eesti- ja venekeelsete kuulajate hulgas. Samuti olid mõlemad igapäevaste raadiokuulajate arvestuses Eesti kõige suurema kuulajate arvuga raadiojaamad. Raadio2-te kuulas nädalas 140 tuhat inimest vanuses 12-74, Klassikaraadio kuulajaid oli keskmiselt 88 tuhat ja Raadio Tallinna kuulajaid 28 tuhat inimest. Vikerraadio kuulamine moodustas 2019. aastal 19,6 protsenti 12-74-aastaste Eesti elanike raadiokuulamisele pühendatud ajast ning oli sellega Eesti raadiojaamadest esikohal. Raadio4 kuulamisele pühendasid Eesti elanikud keskmiselt 4,4 protsenti oma raadiokuulamise ajast ning see oli venekeelsetest raadiojaamadest kõige parem tulemus.³²

²⁹ Standard Eurobarometer 92. "Media use in the European Union." Autumn 2019. Report. European Union 2020.

³⁰ Eesti Rahvusringhäälingu majandusaasta aruanne 2019, lk 13.

³¹ Ibid., lk 13-14.

³² Ibid., lk14-15

Televisioon

Kantar Emori teleauditooriumi ülevaate kohaselt vaatasid Eesti elanikud oktoobris 2019³³ televiisorit keskmiselt 3 tundi ja 47 minutit päevas (2015. aasta oktoobris 3 tundi ja 44 minutit). Eestlased veetsid telerite ees 3 tundi ja 46 minutit ning mitte-eestlased 3 tundi ja 49 minutit päevas. Eestlastel jagunes telekanali jälgimiseks kulunud aeg esmajoones ETV (22,1%), Kanal 2 (11,8%) ja TV3 (11,7%) vahel ning mitte-eestlastel PBK (14,9%), RTR Planeta (13,1%) ja NTV Mir (9,2%) vahel.³⁴

Tabel 4.15. Telekanalite vaatamisaja osakaal (*daily share*) kogu vaatamisajast 2015. ja 2019. aasta oktoobrikuu võrdluses, % vaatajaist (Kantar-Emor)

	Kanal	2015	2019
1	ETV	15,0	15,4
2	Kanal 2	16,2	8,3
3	TV3	12,3	8,2
4	PBK	5,3	5,4
5	RTR Planeta	4,0	4,3
6	NTV Mir	5,4	3,7
7	ETV2	2,5	3,5
8	Ren TV Estonia	1,8	2,3
9	Kanal11	2,3	1,6
10	TV6	2,2	1,4
11	ETV +	0,5	1,2
12	Kanal12	1,2	1,2
13	3+	1,5	0,9
14	MyHits		0,4
15	Järelvaatamine		10,6
16	Muu vaatamine	23,5	24,1

Allikas: Kantar Emor

Vaadeldud telekanaleist vaadati 2019. aasta oktoobris ajaliselt kõige rohkem ETV-d (15,4%), Kanal 2-e (8,3%) ja TV3-e (8,2% vaatamisajast) (tabel 4.15). Võrreldes 2015. aastaga on toona vaadatuima Kanal 2 vaadatavus kahanenud ligi poole võrra, kuid Kanal 2 on siiski jäänud teisele kohale esikümnes. Torkab silma, et sellal, kui ETV vaadatavus on püsinud märkimisväärselt kõrge, siis Kanal 2 ja TV3 on suure osa oma auditooriumist kaotanud.

Venekeelseist kanaleist kõige vaadatamad ajalisel mahus olid 2019. aasta oktoobris PBK (5,4%), NTV Mir (3,7%) ja RTR Planeta (4,3%). Märkimisväärsed muutusi neist valikutes võrreldes 2015. aastaga ei toimunud, mõnevõrra populaarsemaks NTV Mir-iga võrreldes osutus RTR Planeta.³⁵

³³ TV vaadatavuse näitajate iseloomustamiseks on valitud üks sügiskuudest, antud juhul oktoober, kuna sügis-talvisel periood, kui TV-kanalid on väljas oma parima programmiga ja auditoorium on suurim, on paremini jälgitav ka TV-kanalite omavaheline konkurents. Kantar Emor jälgib TV-kanalite vaadatavust kuude lõikes.

³⁴ „Teleauditooriumi ülevaade oktoobrikuus 2019.“ Kantar Emor 11.11.2019.
<https://www.kantaremor.ee/pressiteated/teleauditooriumi-ulevaade-oktoobrikuus-2019/>

³⁵ Seoses Venemaa poolt Ukraina vastu vallandatud sõjaga 2022. aasta veebruaris keelas TTJA telekanalite RTR Planeta, NTV Mir ja mitme teise Venemaa ning Valgevene kanali edastamise.

Tabel 4.16. Kümme vaadatavamat saadet oktoobris 2019 (vaatajaid saate minuti kohta, vaatajaid reaalsajas +7 päeva.)

	Saade	Kanal	Vaatajaid (tuh)	Vaatajaid (%)
1	PEALTNÄGIJA	ETV	223	18,5
2	SU NÄGU KÕLAB VARSTI TUTTAVALT	TV3	200	16,6
3	LAHUTUS EESTI MOODI	ETV	196	16,3
4.	KUUUURIJA	Kanal 2	162	13,4
5	ÕNNE 13	ETV	148	12,3
6	KERGEJÕUSTIKU MM DOHAS	ETV2	139	11,5
7	HOMMIK ANUGA	ETV	136	11,3
8	PILVEDE ALL 150	Kanal 2	136	11,3
9	AKTUAALNE KAAMERA	ETV	138	10,7
10	ROALDI RETKED	Kanal 2	121	10,1

Allikas. Kantar Emor

Populaarsemaid saated vaadeldud ajaperioodil olid uuriva ajakirjanduse, meelelahutuse ja spordisaated ning kodumaised seriaalid (tabel 4.16). Telekanalite uudistesaadetest jõudis vaadatavuse esikümnesse vaid ERR_i programmi kuuluv Aktuaalne Kaamera (9. koht).

Raadio

Kantar Emori raadioauditooriumi ülevaate kohaselt (oktoober 2019 – märts 2020) pühendasid Eesti elanikud vaadeldud perioodil raadio ja muusika kuulamisele keskmiselt 4 tundi ja 6 minutit päevas (2015. aasta perioodil september-november 3 tundi ja 44 minutit).

Enim kulutati 2019. aastal aega raadiojaamade kuulamisele – 2 tundi ja 32 minutit; ajaliselt järgneva audioväljundina said kuulajate ajast endale internetipõhised muusikateenused, millele kulus keskmiselt 48 minutit päevas; salvestatud muusikat kuulati 13 minutit ning raadiosaadete järelkuulamisele kulus keskmiselt 1 minut päevas. 31 minutit jaotus ära erinevate raadiojaamade vahel surfamisele või tundmatutele audiokanalitele. Võrreldes aasta varasema perioodiga püsis raadio- ja muusikakuulamise aeg samal tasemel. Eestlased kuulasid raadiojaamu keskmiselt 2 tundi ja 53 minutit ning muu rahvuse esindajad vastavalt 1 tund ja 47 minutit päevas.³⁶

Kantar Emori 2015. aasta raadioauditooriumi uuringud vaatlevad kuulajate arvu nädalas, mis pole võrreldavad 2019. aasta Kantar Emori raadioauditooriumi uuringutega, mis vaatlevad kuulajate arvu päevas, kuid osutavad siiski, millised olid neil aastail kuulatavamad raadiojaamad. Mõlemal vaadeldud aastal oli populaarsemateks raadiojaamadeks eestikeelsete kuulajate seas Vikerraadio, Sky Plus, Raadio Elmar, Star FM, Retro FM ja raadio Kuku. 2019. aastal kerkis nende kõrvale MyHits, mis vahetas esikümnes välja tegevuse lõpetanud raadio Uno (tabel 4.17).

³⁶ „Raadioauditooriumi ülevaade oktoober 2019 – märts 2020.“ Kantar-Emor 04.05.2020.

<https://www.kantaremor.ee/pressiteated/raadioauditooriumi-ulevaade-oktoober-2019-marts-2020/>

Venekeelsetest raadiojaamadest kogusid enim kuulajaid Raadio 4, Russkoje Radio, Narodnoje Radio, Sky Raadio ja Jumor FM (tabel 4.18). Kahe perioodi võrdluses, vaatamata meetodika erinevusele, raadiojaamade populaarsuse olulisi muutusi ei toimunud.

Tabel 4.17. Kümme kuulatumat eestikeelset raadiojaama 2015 ja 2019/2020

	Raadiojaam	2015 sept.-nov. Kuulajate arv nädalas (tuh)	Kuulajaid (%)	Raadiojaam	Oktoober 2019/ märts 2020 Kuulajate arv päevas (tuh)	Kuulajaid (%)
1	Vikerraadio	300	29,2	Vikerraadio	138	13,5
2	Sky Plus	225	21,9	Sky Plus	93	9,1
3	Raadio Elmar	220	21,4	Raadio Elmar	86	8,5
4	Star FM	199	19,3	Star FM	74	7,2
5	Retro FM	138	13,4	Retro FM	56	5,5
6	Raadio Kuku	122	11,9	Raadio Kuku	51	4,9
7	Raadio2	104	10,1	MyHits	40	3,9
8	Power Hit Radio	72	7,0	Raadio2	33	3,3
9	Raadio Uuno	70	6,9	Rock FM	30	2,9
10	Klassikaraadio	51	5,0	Power Hit Radio		

Allikas: Kantar Emor

Tabel 4.18. Viis kuulatuimat venekeelset raadiojaama 2015 ja 2019/2020

	Raadiojaam	2015 sept. – nov. Kuulajate arv nädalas (tuh)	Kuulajaid (%)	Raadiojaam	2019 oktoober/ 2020 märts Kuulajate arv päevas (tuh)	Kuulajaid (%)
1	Raadio4	148	14,4	Raadio4	45	4,4
2	Russkoje Radio	143	14,0	Russkoje Radio	27	2,7
3	Sky Raadio	109	10,6	Narodnoeje Radio	27	2,6
4	Narodnoeje Radio	105	10,2	Sky Raadio	26	2,6
5	Jumor FM	61	5,9	Jumor FM	17	1,7

Allikas: Kantar-Emor

4.3. RINGHÄÄLINGUORGANISATSIOON JA SIDUSUS

Erialaliidud

Ajakirjanikke, sealhulgas tele- ja raadioajakirjanikke, ühendab Eesti Ajakirjanike Liit (EAL), kuhu kuulub umbes 260 tegutsevat ja endist ajakirjanikku ning millel on ka Eesti Rahvusringhäälingu osakond 48 liikmega (seisuga mai 2021). Lisaks on ERR Euroopa Ringhäälingute Liidu (*European Broadcastings Union*) liige.

EAL on Rahvusvahelise Ajakirjanike Föderatsiooni (IFJ) ja Euroopa Ajakirjanike Föderatsiooni (EFJ) täisliige. EAL kuulub Eesti Kultuuri Kotta (EKK) ja Eesti Ametühingute Keskliitu (EAKL). Eesti Ajakirjanike Liidu eesmärk on Eesti ajakirjanduskultuuri hoidmine, arendamine ja väärtustamine ning liikmete loome- ja tegevuse edendamine. Oma tegevuses lähtub liit liikmete sotsiaalsete, majanduslike, töö- ja kutsealaste õiguste ning huvide kaitsmisest ja esindamisest. Nagu osutab EALi koduleheküljel, on liit endiselt aktiivne ja selle juhatuse võtab pidevalt sõna ühiskonna aktuaalsetel ajakirjandusega seotud teemadel.

Ringhääling meediatarbimise kontekstis

Ringhäälingut kaasaegses mõistes ei ole võimalik lahutada laiemast meedialevist ja telekommunikatsioonist. Kui varemalt või selgelt eristada, et telepilt tuli televiisorist ja raadiosaade raadiost, mis levisid vaid maapealse võrgu vahendusel, siis koos internetiga on ka suurem osa TV-ringhäälingust ja vähemal määral raadio muutunud internetipõhiseks ning need on kättesaadavad kõikidest pilti ja heli edastavaist nutiseadmetest. Maapealse võrgu osatähtsus on säilinud vaid raadiolevis ja erilist rolli omab see seoses autoraadiotega, kuivõrd suur osa raadio kuulajaid teeb seda roolis olles. Ringhäälingu ja telekommunikatsiooni valdkond on suures osas üle võtnud ka videolaenutuste ja helisalvestuste turu, millega pildilt on kas kadunud või taandumas videokassetid, DVD-d, CD-plaadid jm salvestiste kandjad. Ka seni veel valikus olevad MP3 ja MP4 mängijaid võib asendada nutitelefoniga, millesse saab laadida nii oma muusika ja videovaliku kui ka kuulata ja vaadata soovitud materjali internetist. Nutitelefonide üks põhilisi fenomene seisneb selles, et see vabastab tarbija vajadusest kasutada muid seadmeid ja on alati käepärast, olgu siis pildistamiseks, filmimiseks, muusika kuulamiseks või videote vaatamiseks. Piltlikult on nutitelefon, aga ka mis tahes muu nutiseade sisend globaalsesse meediapalli, millele annavad sisendit kõik multimeediaga tegelevad ettevõtted kogu laias maailmas.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et ringhäälingu ja multimeedia valdkonnas laiemalt on toimunud põhimõtteline paradigma muutus, kus keskset rolli etendab aina uuenev infotehnoloogia, mis pakub vastavalt ka uusi lahendusi multimeedia tarbimiseks. Ja teistpidi vaadates tekitavad uued multimeedia lahendused vajaduse kasutada uusi seadmeid, mis on võimelised neid vahendama. Märgilise tähendusega on seegi, et suured telekommunikatsiooniettevõtted müüvad ise ka seadmeid (Telia Eesti ASi müügitulust moodustas see 2019. aastal 15%), mis kannab eesmärki viia kokku enda poolt pakutav sisu, tehnoloogiad ja selleks vajalikud seadmed.

Et paremini mõista ringhäälingu ja telekommunikatsiooni rolli tänapäevases maailmas, võib seda teha mõiste *meediasõltuvus* kaudu. Nii nagu ühiskonnad sõltuvad elektrist ja aina rohkem ka infotehnoloogiast, millele tuginevad kõik avalikud teenused, transport, liikluskorraldus, poed, bensiinijaamad, kortermajade liftid, veevõrk jne, nii sõltuvad ühiskonnad üha rohkem ka meediast, mis on oluline kolmest peamisest aspektist. Need on info vahendamine, meelelahutus ja sotsiaalne suhtlus ehk kohalolu vajadus oma sotsiaalses grupis, mille on hästi ära tabanud kiiresti paisuvad ühismeedia keskkonnad (FB, Twitter, Instagram, TikTok jt).

Informatsiooni vahendamine on ühiskonna toimimise vältimatu tingimus, mille puudumine tekitab segadust ning võib viia katastroofiliste tagajärgedeni. Põhiline osa informatsioonist jõuab inimesteni raadio, televisiooni, ajalehtede ja nende portaalide ning sotsiaalmeedia vahendusel. Ringhäälingu ja ajakirjanduse roll informatsiooni edastamisel on teha seda adekvaatselt, tasakaalustades seda osa informatsiooniist, mis levib muudes kanalites. Eriti oluline on ajakirjanduse roll sotsiaalmeedia kiire leviku ja mõju taustal, kuivõrd viimane on muutunud ka vahendiks, millega juhitakse suuri inimhulki ja mitte alati ühiskonnaelu stabiliseerivas suunas.

Sama fundamentaalne roll on meelelahutusel, mis jõuab tarbijani televiisori, raadio või nutiseadmete vahendusel, kuivõrd nende asendamiseks millegi muuga samas mahus (teater, kino, muuseumid, pargid, söögikohad jne), sama lihtsasti kättesaadaval viisil ja vastuvõetava hinnaga pole lihtsalt võimalik. Täna ühiskonnad on meediasõltuvuses, millest tagasiteed pole ja ka meelelahutuse puudumine võib lõppeda ettenägematute tagajärgedega.

Koroonaviirusega seotud epideemia on näidanud, kui asendamatuks on kõik kolm viidatud aspekti ühiskonnaelu toimimises muutunud.

Sidusus

Nagu järenevalt joonisel 4.6 näha, seob ringhääling endaga arvukalt tegijaid ja on sisendiks suurele hulgale loometöötajatele – ajakirjanikud, produtsendid, stsenaristid, reklaamiagentuuride loovtöötajad, näitlejad, lavastajad, muusikud, filmioperaatorid, arvutigraafikud, kunstnikud jne.

Täna eraõiguslikud TV-teenust pakkuvad ettevõtted, millega on seotud ka rahvusvaheline kapital, on sisuliselt vaid vahendajad (ingl *service providers*), kes ostavad kas kogu või suurema osa pakutavast sisust sisse ja teenivad tulu oma teenuse ja reklaamiaja müügiga. Tegemist on seejuures globaalse turuga, kus suur osa toodangust tuleb mujalt ja ka reklaamirahast läheb Eestist mööda.

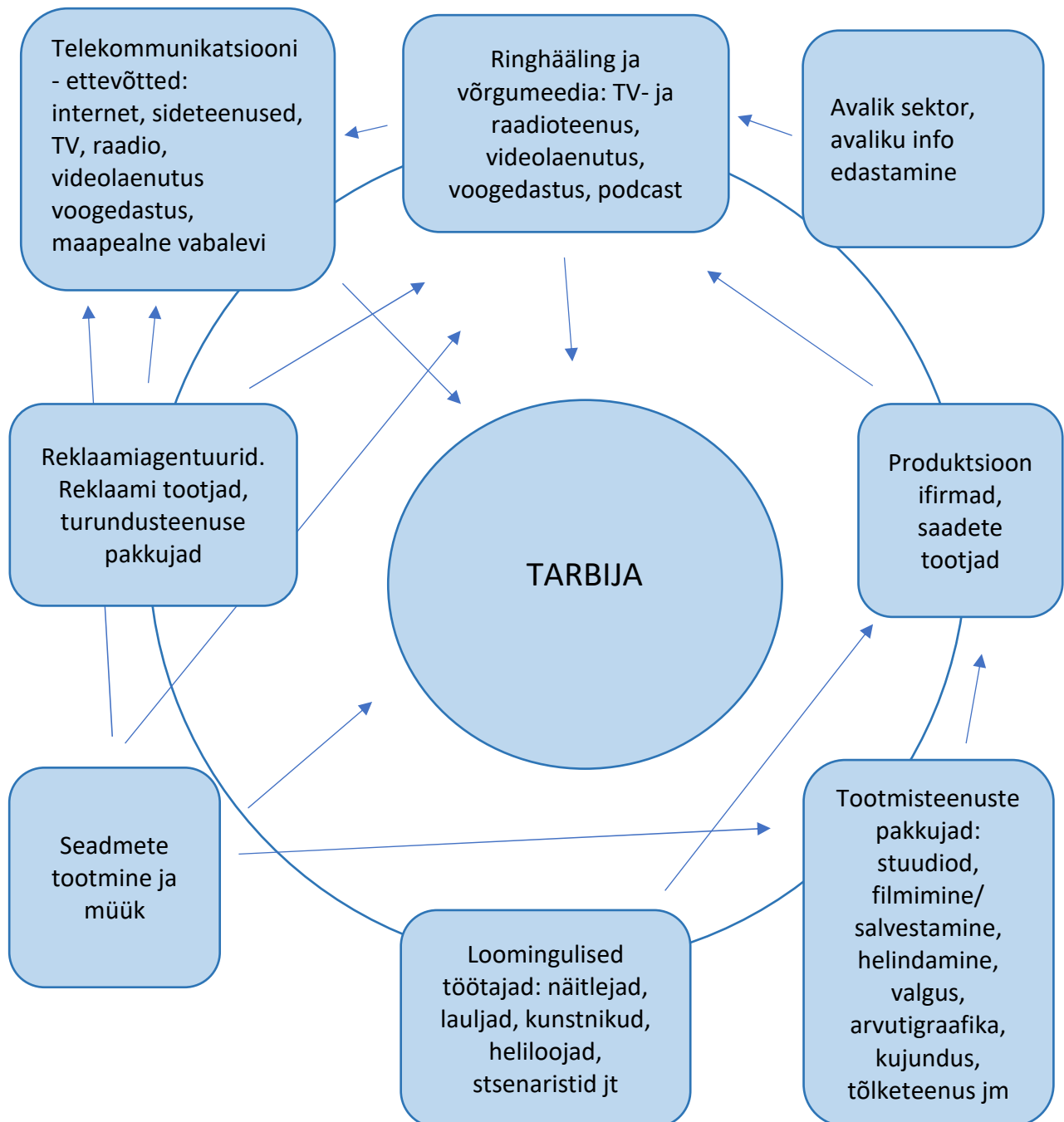
Eestis toodetud filmid ja saated jäävad kogu näidatavast saatemahust vähemusse, erandiks Kanal 2 ja TV3, kus omasaated määravad vähemasti kanali näo. Heaks erandiks on ka Eesti Kanal, mis vahendab eesti filmi- ja teletoodangut.

Kuna TV-organisatsioonidest on saanud valdavalt vahendajad, annab see tööd tootmisfirmadele ja viimased omakorda suurele hulgale loomingulistele töötajatele ja teenusepakkujatele.

Raadio puhul saab rääkida ennekõike lokaalsest turust. Kui TV-s moodustas omasaadete osakaal 2019. aastal ligi 30%, siis raadios üle 90%. Raadiod annavad tööd ennekõike ajakirjanikele (saatejuhid, diktorid, toimetajad), kuid ka näitlejatele ja lavastajatele (kirjanduse ettelugemine, reklaamtekstide esitamine, kuuldemängud). Täna raadiote teenivad tulu ka eesti muusikud.

Kogu see protsess vajab tohutul hulgal tehnilisi vahendeid nii tarbija kui ka tootja poolt vaadatuna. Kuna infotehnoloogiliste seadmete, elektroonika, filmi- ja stuudiotehnika tootmine pole Eestis kuigi laialdane, annab see tööd ennekõike nende vahendajaile.

Joonis 4.6. Tele- ja raadioringhäälingu seosed teiste majandusharude ja tegevusaladega (globaalne mediapall)

4.4. HARIDUS

Eesti kõrgharidussüsteemis lõpetas audiovisuaalse ja muu meedia ning ajakirjanduse õppekava erialadel 2018/2019 õppeaastal 225 inimest (tabel 4.18). Olenevalt õppeasutusest, hõlmasid need lisaks televisiooni ja audiovisuaalse meedia erialadele ka filmikunsti, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialasid, samuti animatsiooni, stsenograafiat, interaktsioonidisaini ning fotograafia ning meedia- ja reklaamikunsti erialasid.

Tabel 4.18. Audiovisuaalse ja muu meedia ning ajakirjanduse valdkonna Eesti kõrghariduse diplomiga lõpetanud inimeste arv 2014/2015–2018/2019

	2014/2015				2015/2016				2016/2017				2017/2018				2018/2019			
	BA	MA	PhD	KOKKU	BA	MA	PhD	KOKKU	BA	MA	PhD	KOKKU	BA	MA	PhD	KOKKU	BA	MA	PhD	KOKKU
TÜ*	52	37	1	90	42	29	3	74	44	28	4	76	36	25	2	63	40	28	4	72
TLÜ*	95	72	0	167	68	52	0	120	98	46	0	144	66	102	0	168	41	79	0	120
EKA*	18	7	0	25	15	3	0	18	18	5	0	23	18	13	0	31	13	16	0	29
TKK*				6				9				10				9				4
KOKKU				288				221				253				271				225

* TÜ – Tartu Ülikool, TLÜ – Tallinna Ülikool, EKA – Eesti Kunstiakadeemia, TKK – Tartu Kõrgem Kunstikool

Allikas: Haridus- ja Teadusministeeriumi andmebaas HaridusSilm

Tabel 4.19. Audiovisuaalse tehnika ja meedia õppekavarühma kutsehariduse lõpetanud inimeste arv 2014/2015–2018/2019

Asutus	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019
Tallinna Polütehnikum	71	80	78	69	92
Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus			33	25	24
Tartu Kunstikool	37	39	39	52	38
Tartu Kutsehariduskeskus	19	14			
Kuressaare Ametikool	9	21	41	8	31
G. Otsa nim Tallinna Muusikakool	4	3	5	2	5
Pärnu Saksa Tehnoloogiakool	2	7	8	0	6
KOKKU	142	164	204	156	196

Allikas: Haridus- ja Teadusministeeriumi andmebaas HaridusSilm

Valdav osa selle eriala lõpetajaid tuli Tallinna Ülikoolist (TLÜ) ja Tartu Ülikoolist (TÜ), vastavalt 53% ja 32%. TLÜ Balti filmi, meedia, kunstide ja kommunikatsiooni instituudis (BFM) võimaldas 2019. aastal õppida ajakirjanduse, kommunikatsioonijuhtimise, audivisuaalse meedia, ristmeedia ja filmikunsti erialadel. Tartu Ülikool pakkus õpet ajakirjanduse ja kommunikatsiooni erialal, Eesti Kunstiakadeemia animatsiooni, stsenograafiat, interaktsioonidisaini ja fotograafiat ning Tartu Kõrgem Kunstikool lisaks meedia- ja reklaamikunsti erialal.

Eesti kutseõppeasutustes lõpetas 2018/2019 õppeaastal audiovisuaalse tehnika ja meedia õppekavarühmas 196 inimest (tabel 4.19), neist 47% Tallinna Polütehnikumis, 19% Tartu Kunstikoolis, 16% Kuressaare Ametikoolis ja 12% Ida-Virumaa Kutseõppekeskuses. Meediavaldkonna erialadeks olid 3D modelleerija-visualiseerija, fotograafia, helindamise, multimeedia kujundamise, multimeediumi ja teleoperaatori erialad.

4.5. TUGEVUSED, NÕRKUSED, ARENGUVÕIMALUSED JA OHUD

Ringhäälingut iseloomustab suundumus globaliseerumisele, kus suur osa pakutavaid telekanaleid on kas rahvusvahelised või pärinevad teistest riikidest ning pakutav sisu sobib tarbimiseks laiale spektrile tarbijatele. Eesti ringhäälingu tugevuseks on ennekõike see, mis keskendub Eesti vaatajale-kuulajale, kannab rahvuslikku sisu ning pöörab tähelepanu eesti ühiskonnaelule ja kultuurile. Siit tulevad välja ka Eestis toimetava ringhäälingu üldised tugevused ja nõrkused.

Tugevused

- Eestikeelseid saateid tootva ja vahendava ning Eesti tarbijale suunatud ringhäälingu juhtiv roll nii saadete vaadatavuselt kui ka kuulatavuselt.
- Ühtse avalik-õigusliku tele- ja raadioorganisatsiooni Eesti Rahvusringhäälingu olemasolu, tagamaks Eesti ühiskonna, kultuuri ja hariduse jaoks oluliste saadete tootmise, vahendamise, arhiveerimise ja tasakaalustatud ajakirjanduskäsitluse.
- Juhtivate erakanalite (Kanal 2, TV3, Kuku jt) suunitlus eesti tarbijale ja otseselt neile mõeldud saadete tootmine/vahendamine.
- Ringhäälingujaamadele seadusega pandud kohustus toota uudistesaadeteid, mis on tagatiseks uudisruumi sõnavabadusele ja uudisruumi tasakaalustatusele.
- Ringhäälingujaamade kohustus edastada oma igakuisest saatemahust kümme protsenti omatoodangut ja aastasest saatemahust viiskümmend üks protsenti Euroopa päritoluga audiovisuaalseid teoseid.
- Pakutavate kanalite lai rahvusvaheline spekter, tänu millele on meelelahutuse kõrval võimalik tarbida ka hariduslikku sisu kandvaid saateid (Discovery, History, National Geographic jt).
- Lastele mõeldud kanalite ja saadete valiku võimalus, mis aitab leida eale ja hariduslikele vajadustele vastavaid saateid.
- Ringhäälingu pidev kohalolu kõikidest nutiseadmetes ja meediatarbimise võimalus kohast ja ajahetkest sõltumata.
- Ringhäälingu piiriülene levi Eruroopa Liidus, mis võimaldab ligipääsu Eesti ringhäälingule ka teistes Euroopa Liidu riikides.
- Professionaalse kaadri olemasolu tänu meediaharidusele Balti filmi, meedia, kunstide ja kommunikatsiooni instituudis ja mujal.

Nõrkused

- Turu väiksus ja erakanaleile kaasnev risk majandustegevuses kahjumisse jääda.
- Tihe konkurents rahvusvahelisel teenuste turul (videolaenus, TV-teenused).
- Reklaamiraha liikumine internetti, sh sotsiaalmeediasse ja sellega suurtele rahvusvahelistele ettevõtetele.
- Reklaami suur maht vaataja seisukohalt ja selle ülemäärane kuhjume vaadatavuse tippajale.
- Kordussaadete suur osakaal tarbija seisukohalt.
- ERRi arengu sõltuvus eelarve võimalustest ja poliitilistest kokkulepetest. Finantsiline mahajäämus võrreldes tegelike vajadustega.
- Osa vanema põlvkonna Eesti tarbijate raskused uute tehnoloogiatega kohanemisel, mis piirab ringhäälinguteenuste kättesaadavust.
- Noorte võõrdumine televiisori vaatamisest ning muude meediumite ja kanalite eelistamine.

- Internetilevi ebaühtlus teenuste pakkumisel, seda eriti hõredalt asustatud piirkondades.
- Tarbija harimise seisukohalt meelelahutussaadete liigne domineerimine Eesti eraringhäälingus, mis kujundab vastavalt vaataja maitse-eelistusi ja valikut – meelelahutus *versus* ühiskonnaelu ja kultuurisaated.

Arenguvõimalused

- Internetilevi parandamine, ülikiire internetivõrgu laiendamine.
- Mobiilside üleminek 5G mobiilsidestandardile.
- Tarbija vananenud seadmete (sh ilma nutifunktsioonita telerite) asendamine nutiseadmetega, mis avardavad tarbija võimalusi.
- Meediatarbimise võimaluste ja nutitehnoloogia lisamine selleks mitte tavapärastele seadmetele (täiendavalt nutitelefonile, nutikellale, autokompuutritele jms).
- Eesti omasaadete mahu suurendamine nii eesti- kui ka venekeelsele tarbijale.
- Vaatajaskonna eelistuste kujundamine suurema kunstiväärtuse ja oluliste ühiskonnateemaliste saadete pakkumisega.
- Erinevatele sihtgruppidele (sh puudega inimestele) meediatarbimisvõimaluste avardamine.

Ohud

- Ringhäälingu kahanev tarbimine muu meediatarbimise kõrval ja ringhäälingu osatähtsuse vähenemine.
- Eraringhäälingu sõltuvus reklaamituru arengutest. Reklaamituru fragmenteerumine ja hajumine arvukate telekanalite, võrgumeedia ja sotsiaalvõrgustike vahel.
- Reklaamituru rahvusvahelistumine seoses audiovisuaalse meedia piiriülese leviga.
- Reklaamiraha liikumine Eestist välja suurtesse rahvusvahelistesse ettevõtteisse.
- ERRi sõltuvus riigieelarvest ja poliitilistest otsustest.
- Teleprogrammide kommertsialiseerumine ja orienteerumine meelelahutusele.
- Meedia globaliseerumine ja kontsentreerumine suurte ettevõtete kätte, mis muudab ringhäälingu kõikjal maailmas ühesuguseks ja mõjub pärssivalt rahvuslikule identiteedile.
- Laialt leviv piraatlus videolaenutuse valdkonnas ja reklaami vahendamine selles keskkonnas.
- Autoriõiguste rikkumine piraatkanalites.
- Piraatlusega kaasnevad riskid tarbijale – arvuti nakatamine pahavaraga, agressiivne reklaam.

4.6. ARENGUPROGNOOS LÄHIMAKS 3–5 AASTAKS

Levi

Seni veel ka SD-formaadis telekanalite vabalevi asendub HD-formaadis leviga. ERR jätkab SD kvaliteedis pildi edastamist paralleelselt HD-formaadiga kuni 2022. aasta lõpuni. Levira andmetel vaatab ETV kanaleid vabalevis 180 tuhat vaatajat.³⁷

Tuleviku vaates omandavad internet ja andmeside ringhäälingulevis üha suuremat kaalu ja maapealne levi jääb oluliseks vaid raadiolevis. Raadiolevis omandab kasvavat populaarsust DAB/DAB+ levistandard (ingl *Digital Audio Broadcasting*), millega ka raadiolevis liigutakse analooglevilt üle digitaallevile.

Eesti Rahvusringhääling märgib oma arengukavas, et plaanib üle minna internetipõhisele signaaliedastuse alustehnoloogiale. Saavutatud on märkimisväärne edasimineku pilvetehnoloogia rakendamisel tootmisprotsessidesse. Samuti tehakse ettevalmistusi 5G tehnoloogia juurutamiseks raadio- ja teleprogrammide tootmisel ja edastamisel.³⁸ Ka peaks ERRi arengukava kohasel valmima uus telekompleks, mis võimaldab kaasaegseid tehnoloogilisi lahendusi. Selle ehitamist oli plaanitud alustada 2022. aastal, kuid tõenäoliselt lükkub see siiski edasi, sest valitsus otsustas katta Eesti Rahvusraamatukogu hoone rekonstrueerimistööde kallinemise Eesti Rahvusringhäälingule ettenähtud vahendite arvelt.

Eesti tervikuna on seadnud eesmärgiks kiirema andmeside, selleks uue valguskaabli võrgu väljaarendamise ja mobiilside ülemineku 5G tehnoloogiale, et suurendada interneti kasutamise mahte ja kiirust, eesmärgiga tagada kiire internet üle kogu Eesti. Valguskaabli ühenduste rajamisega tehti algust 2009. aastal, kuid nagu osutab riigikontrolli audit, on kiirete (vähemalt 30 Mbit/s) internetiühenduste väljaehitamine lükkunud algselt tähtajalt 2015. aastal nüüd juba 2030. aastasse. 2020. aastaks oli kavandatud ülikiire kaabliga (100 Mbit/s või suurema kiirusega) ühendus tagada 60% kõigist kasutajalepingutest, kuid tegelikkuses on sellise kiirusega vaid veerand lepingutest, märgitakse auditis.³⁹

Kohtuvaidluse tõttu on olnud pikka aega takerdunud ka 5G tehnoloogia kasutusevõtt, et parandada andmeside kvaliteeti muuhulgas ka neis majapidamistes, kuhu valguskaabel ei ulatu.

Voogedastus versus lineaarne levi

Andmeside hea kättesaadavus juba praegu on toonud kaasa internetipõhise televisiooni (IPTV) leviku, mis võimaldab saadete voogedastust ja videolaenutust. Nii saab tarbija vaadata/kuulata saateid talle sobival ajal või valida soovitatav saade/video pakutavast kataloogist. See on toonud kaasa kahepidiseid muutusi: ühelt poolt on suured telekommunikatsiooniettevõtted hakanud pakkuma koos andmesidega ka TV-teenust, videolaenutust ja raadiokanaleid, teiselt poolt pakuvad kaabel- ja satelliitlevi ettevõtted oma TV ja videolaenutusteenuste kõrval (või vältimatu tingimusena) ka interneti. Samuti on erineva valdkonna ettevõtted omavahel liitunud (nt Starmani liitumine Elisa Eesti ASI-ga) või pakuvad oma teenust suurte telekommunikatsioonifirmade vahendusel (nt TV Play Baltics AS, endine Viasat AS, teeb seda oma paketiga GO3, mida vahendavad Tele2 ja Telia).

³⁷ „Riik leidis ERRi telekanalite paralleeliedastuseks raha.“ ERR 30.12.21. <https://www.err.ee/1608451469/riik-leidis-ERRi-telekanalite-paralleeliedastuseks-raha>

³⁸ Eesti Rahvusringhäälingu arengukava 2022-2025, lk 13. https://files.err.ee/info/ERR_arengukava_2022-2025_EST.pdf

³⁹ Vt „Kiire interneti inimesteni viimine nõuab selgemat prioriteetide seadmist ja paremat ülevaadet nõudlusest.“ Riigikontroll 15.02.2022. <https://www.riigikontroll.ee/Suhtedavalikkusega/Pressiteated/tabid/168/557GetPage/1/557Year/-1/Itemid/1352/amid/557/language/et-EE/Default.aspx>

TV-valdkonnas saadete lineaarsel tarbimisel, mingi elanikkonnaosa põhilise tarbimismeetodina, pikka tulevikku ilmselt ei ole ja see sõltub sellest, kui kättesaadavaks internet kõikjal muutub ning kui kiiresti elanikkond uutele tehnoloogiatele üle läheb. Raadio teiselt poolt jääb rohkem kuulatavaks reaajas ja saadete järelkuulamine on pigem erandlik.

Ärimudel, konkurents ja reklaam

Voogedastus, saadete salvestamise ja järelvaatamise võimalus, mis lubab TV-vaatajal reklaami vältida, toob kaasa muutusi ka ringhäälingute ärimudelis ja reklaami edastamise viisis. Reklaamipausidega reklaami näitamist reaajas täiendavad või asendavad saate ajal ekraanile ilmuvad ja osaliselt ekraani katvad bannerid (ingl *overlay banners*) või animeeritud logod (ingl *promobugs*), mida vaatajal pole võimalik vältida. Kantar Emori meediaturu ülevaated osutavad, et televisioon on oma reklaamituru osa suutnud hästi hoida ja aastail 2015-2020 on see püsinud vahemikus 25%-27%. Oma osa on siin telekanalite arvu hüppelisel kasvul, mis on vastavalt suurendanud TV-kanalite reklaamiaja mahtu.

Ka radiorklaami osakaal on olnud suhteline stabiilne, jäädes viidatud aastail 9,5% kuni 11% vahemikku. Võrreldes 2015. aastaga on enim kasvanud internetireklaami ja välimeedia osakaal reklaamiturul, internetireklaamil vastavalt 17%-st veidi üle 26% ja välimeedial 10%st veidi üle 16% 2020. aastal. Samas on ajalehtede turuosa vähenenud 18%-lt veidi alla 15%.

Televisiooniteenuste turul omab koos internetipõhise televisiooniga üha suuremat kaalu tulu teenimise vahendina ka leviõiguste müük TV-kanaleid vahendavatele telekommunikatsiooniettevõtetele, mis omakorda teenivad tulu tarbijate liitumistasudelt. Siin konkureerivad Eesti ringhäälingukanalid (TV-teenuse pakkujad ja vahendajad) ning videolaenutuse pakkujad suurte rahvusvaheliste ettevõtetega, mille mastaapne haare võimaldab teenuseid pakkuda odavamalt.

Erakanalid näevad probleemi ka konkureerimises ERRiga, kuivõrd riigipoolne toetus seab ERRi parematesse konkurentsitingimustesse, sh ka kanalite edastamisõiguste tasu osas, võimaldades leppida madalamate hindadega. 2021. aastal keskel toimunud hinnavaidluses Elisa ja Teliaga küsis ERR kõigi oma teenuste hinnaks ühe kliendi kohta kuus 25-35 senti ja telekomid pakkusid 14 senti.⁴⁰ Millisele hinnakokkuleppele jõuti ja millised üldse on kanalite edastamisõiguste tasud Eesti turul, on kaetud ärisaladusega, kuid telekomide poolt ERRile pakutud tasu 14 senti viie erineva teenuse eest (eraldi iga üksiku teenuse osas 2,8 senti kliendi kohta) kõneleb ka hinnatasemest.

Konkurentsi pärast ollakse mures ka seoses ERRi online meediasisu tootmise ning välismaiste filmide ja saadete vahendamisega, mille kohta esitas Eesti Meediaettevõtete Liit 2020. aasta septembris kaebuse Euroopa Komisjonile. Kahtluse alla pannakse vajadus toota ERRi veebis online uudiseid, kuna riigipoolne toetus annab ERRile võrreldes teiste meediakanalite eelise, samas kui sellega saab hästi hakkama ka erameedia. Ka on välismaiste filmide ja saadete vahendamine maksumaksja raha eest erameedia arvates küsitav.⁴¹

Menetlus selles protsessis alles käib.

⁴⁰ „ERR ja telekomid pole jõudnud telekanalite edastustasus kokkuleppele.“ ERR 25.09.21.

<https://www.err.ee/1608348305/err-ja-telekomid-pole-joudnud-telekanalite-edastustasus-kokkuleppele>

⁴¹ „Merle Viirmaa-Treifeldt: ebaterve konkurents ERRi ja erameedia vahel on lõpuks oht kogu demokraatiale“,

<https://epl.delfi.ee/artikkel/95796537/merle-viirmaa-treifeldt-ebaterve-konkurents-ERRi-ja-erameedia-vahel-on-lopuks-oht-kogu-demokraatiale> 02.02.2022.

Tehnoloogia

Nutitehnoloogia areng on mõjutanud ringhäälingu tarbimist ka selles suunas, et teler või raadio ei ole meediateenuse kasutamisel alati enam esmane vahend, vaid selle ülesande on üle võtnud arvutid ja nutitelefonid, mis võimaldavad tarbida meediat personaalselt ja teistest sõltumatult. Minevikku on jäänud aeg, kus kodudes istuti üheainsa olemasoleva teleri taga ja vaadati neid saateid, milles suudeti kokku leppida.

Muutunud on ka televiisor kui seade. Uue põlvkonna nutitelerid on omandanud arvuti võimed, mis võimaldab televiisori vahedusel kasutada kõiki meediume. Televiisori eeliseks jääb ekraani suurus, mille diagonaal uusimatel üliõhukestel nn *wallpaper* televiisoritel küündib juba 88 tollini, kuid põhimõtteliselt on võimalik TV-moodulitega katta terveid seinu ja soovi korral jaotada ekraan erinevate kanalite vahel. Suurim, LG Electronics'i poolt pakutav ekraan oli 2021. aastal 325 tolli.⁴²

Üks võimalik areng on TV ja ka muu multimeedia tarbimise liikumine 3D pildiga individuaalsetesse virtuaalreaalsuse seadmetesse, kus ekraan on otse vaataja silme ees ja heli tuleb kõrvaklappidest. Tõenäoliselt toovad tehnoloogilised võimalused kaasa ka muutusi pakutavas sisus, luues vaatajale erinevaid tajuillusioone. Selline seade võimaldab tegevusi kogu laias multimeedia spektris alates tavapäraestest audio- ja visuaalmeedia toodetest (muusika, filmid, saated) tarbimisest kuni arvuti-mängudeni ja muude hüperreaalseid tajukogemusi pakkuvate lahendusteni, kus vaataja taju põimub virtuaalse reaalsusega.

⁴² „The LG Direct View LED Extreme Home Cinema Display.“ <https://www.lg.com/us/business/direct-view-led-home-cinema-display>

4.7. KAASATUD EKSPERDID

Nimi	Asutus
Riina Rõõmus	Eesti Rahvusringhääling
Urmas Oru	Eesti Rahvusringhääling
Hagi Šein	Tallinna Ülikool, BFM
Indrek Ibrus	Tallinna Ülikool, BFM
Andres Jõesaar	Tallinna Ülikool, BFM
Tais Vagrõõm	TTJA
Peeter Sookruus	TTJA
Jüri Pihel	Duo Medaia Networks
Risto Rosimannus	Duo Medaia Networks
Pille Pruulmann- Vengerfeldt	Malmö Ülikool
Annely Adermann	TV3 kommunikatsiooni- ja turundusjuht
Ilmar Raag	EFI nõukogu
Riina Leinbock	Statistikaamet

LISA 1. Euroopa Liidu ja Euroopa teiste riikide väljastatud tegevusload TV-kanalitele ja videolaenutusele MAVISE andmebaasis, mis võimaldavad tegutseda Eestis*

Kanal	Teenus	Asukohariik	Valdkond	Sihtriik
1 1+2	TV	GBR	Meelelahutus	EST, LVA, LTU
2 3+	TV	GBR	Meelelahutus	EST
3 Amazon Prime	SVOD ⁴³	DEU	Film ja TV fiction	EST
4 AMC TV	TV	CZE	Film ja TV fiction	EST, LVA, LTU, UKR, BLR
5 Apple TV +	SVOD	IRL	Film ja TV fiction	EST
6 Best4Sport Extra	TV	GBR	Sport	EST, LVA, LTU
7 Best4Sport TV	TV	GBR	Sport	EST, LVA, LTU
8 Best4Sport TV2	TV	GBR	Sport	EST, LVA, LTU
9 Cartoon Network Russia & Southern Eastern Europe	TV	CZE, RUS	Lastekanal	ALB, ARM, AZE, EST, GEO, KAZ, KGZ, LTU, LVA, MKD, MDA, MNE, SVN, SRB, UKR, UZB, BLR, RUS
10 CTC Estonia	TV	GBR	Meelelahutus	EST
11 Discovery Channel	TV	NLD	Dokumentaalfilmid	EST
12 Disney Channel	TV	ESP, FIN	Lastekanal	FIN, NOR, DNK, SWE, EST, LVA, LTU
13 Epic Drama (CEE)	TV	GBR	Film ja TV-fiction	BGR, CZE, SVK, SVN, TUR, EST, LTU, LVA, HRV, SRB, HUN, BIH, GRC
14 Euronews (vene k)	TV	FRA, RUS	Uudised/ äri	RUS, LTU, LVA, EST, Pan-Euroopa
15 Eurosport 1 PAN (vene k)	Tv	FRA, RUS	Sport	RUS, LTU, LVA, EST, ARM, AZE, BLR, GEO, KAZ, KGZ, MDA, UKR
16 Eurosport 2 – Bundesliga (vene)	TV	FRA	Sport	ARM, GEO, KAZ, KGZ, MDA, UKR, EST, LVA, LTU
17 FlixSnip	TV	ESP	Film ja TV-fiction	ESP, FRA, DEU, BGR, LVA, EST, SRB
18 Fox (Baltikum)	TV	ESP	Film ja TV-fiction	EST, LTU
19 Fox Life	TV	ESP	Film ja TV-fiction	EST
20 Google Play EE	SVOD	IRL	Film ja TV-fiction	EST
21 Go3 (Eesti)	TVOD	EST, GBR	Film ja TV-fiction	EST
22 GuideDoc (EE)	SVOD	ESP	Dok.filmid	EST
23 HBO (Baltics) Estonia	SVOD	SWE	Film ja TV-fiction	EST
24 HGTV – pan-regional (Eesti)	TV	NLD	Elustiil, vaba aeg, reisimine, tervis	EST

⁴³ Andmebaasi uuendatakse kord aastas. MAVISE andmebaas liigitab tegevusload videolaenutuseks järgmistesse kategooriatesse: vaba juurdepääs (*free-on-demand*, FOD), registreeritud kasutajatega tasuline videolaenus (*subscription video-on-demand*, SVOD), vahetu tasumisega videolaenus (*transactional video-on-demand*, TVOD), videojagamisplatvormid (*video sharing platforms*, VSP) ja piiratud juurdepääsuga videolaenus (*video-on-demand N/A*, VOD).

Kanal	Teenus	Asukohariik	Valdkond	Sihtriik
25 ID- Investigation Discovery (Estonian)	TV	NLD	Meelelahutus	EST
26 iTunes Store (EE)	TVOD	IRL	Film ja TV-fiction	EST
27 Kanal1+	TV	GBR	Meelelahutus	EST
28 LoLo TV	TV	LVA, RUS	Lastekanal	RUS, EST, LVA, LTU
29 Megogo.net (Eesti)	TVOD	LT	Film ja TV-fiction	EST
30 Megogo.net SVOD	SVOD	LT	Film ja TV-fiction	EST
31 MSN (Russia)	FOD	USA	Üldine	RU, EST, LVA, LTU, UKR
32 MUBI SVOD	SVOD	GBR	Film ja TV-fiction	EST
33 Multilandia	TV	RUS, LVA	Lastekanal	RUS, EST, LVA, LTU
34 Netflix	SVOD	NLD	Film ja TV-fiction	EST
35 NGC – National Geographic Channel (Baltikum ja SRÜ)	TV	ESP, RUS	Dok.filmid	EST, LVA, LTU, GEO, MDA, BLR, KGZ, KAZ, UKR, ARM, AZE, RUS
36 NGC – National Geographic Channel (Eesti)	TV	ESP	Doc.filmid	EST
37 Nickelodeon (CEE)	TV	CZE	Lastekanal	BGR, CZE, EST, LVA, LTU, ROU, HUN, SRB, SVN, SVK, TUR, MDA, UKR, ALB, BIH
38 Nick Toons EE, LV& LT (Vene)	TV	NLD, RUS	Lastekanal	EST, LVA, RU
39 NTV Mir Baltic	TV	GBR	Meelelahutus	EST LVA
40 Okhota y Ribalka	TV	RUS	Dokumentaalfilmid	RUS, EST, LVA, LTU, GEO
41 Paramount Comedy (Vene)	TV	CZE, RUS	Film, TV-fiction	RUS, EST, LVA, LTU, UKR, MDA, BLR, UKR, ARM, AZE, GEO, KAZ, UZB, KGZ, TJK
42 Pirmais Baltijas Kanāls Igaunija (The first Baltic Channel Estonia)	TV	LVA	Üldine	EST
43 Rakuten TV (Eesti)	TVOD	ESP	Film ja TV-fiction	EST
44 Rakuten TV Free (eesti)	FOD	ESP	Film ja TV-fiction	EST
45 Ren TV Estonia (TV Dom)	TV	GBR	Meelelahutus	EST
46 RTVI	TV	ESP	Uudised, äri	DEU, EST, LVA, LTU, ROU, BGR, ESP, GBR
47 Russian cinema Tzvavr (Vene)	SVOD	RUS	Film ja TV-fiction	RUS, EST, LVA, LTU
48 Setanta Sports 1	TV	IRL	Sport	EST, LVA, LTU, ARM, AZE, BLR, GEO, KAZ, KGZ, MDA, TJK, UZB
49 Setanta Sports 2	TV	IRL	Sport	EST, LVA, LTU, ARM, AZE, BLR, GEO, KAZ, KGZ, MDA, TJK, UZB, TKM
50 Sony Channel (Baltikum)	TV	ESP, GBR	Film ja TV-fiction	EST, LVA, LTU

Kanal	Teenus	Asukohariik	Valdkond	Sihtriik
51 Sony Turbo (Baltikum)	TV	ESP, GBR	Film ja TV-fiction	EST, LVA, LTU
52 TLC Balkans (EST)	TV	NLD	Elustiil, vaba aeg, reisimine, tervis	EST
53 Travel+Adventure	TV	RUS, LVA	Elustiil, vaba aeg, reisimine, tervis	RUS, EST, LVA, LTU
54 TV1000 Action (East)	TV	GBR	Film ja TV-fiction	RUS, EST, LVA, LTU
55 TV1000 (EAST)	TV	GBR		
56 TV1000 Russian Kino	TV	GBR	Film ja TV-fiction	RUS, EST, LVA, LTU
57 TV3 Film	TV	GBR, EST	Film ja TV-fiction	EST, LVA, LTU
58 TV3 Play Estonia (SVOD)	SVOD	LVA	Film ja TV-fiction	EST
59 TV3 Sport 2 (Baltikum)	TV	GBR	Sport	EST, LVA, LTU
60 TV3 Sport (Baltikum)	TV	GBR	Sport	EST, LVA, LTU
61 Viaplay Estonia	TV	SWE	Meelelahutus	EST
62 Viasat Explore (CEE)	SVOD	GBR	Dok.filmid	EST
63 VIP Comedy (inglise)	TV	GBR	Film ja TV-fiction	EST, LVA, LTU, UKR
64 YLE TV 1	TV	FIN	Üldine	FIN, EST
65 YLE TV 2	TV	FIN	Üldine	FIN, EST
66 YouTube	SVOD	IRL	Meelelahutus	EST
67 Zee Tv (vene)	TV	GBR, RUS	Film ja TV-fiction	RUS, EST, LVA, LTU

Allikas: MAVISE andmebaas

* v.a Tabelis 4. 1 nimetatud kanalid, mis tegutsevad Eesti tegevusloa alusel.

** Kasutatud on riikide ISO 3-tähelisi tähiseid: ALB – Albaania, ARM – Armeenia, AZE – Aserbaidžaan, BGR – Bulgaaria, BLR – Valgevene, CZE – Tšehhi, DEU – Saksamaa, DNK – Taani, ESP – Hispaania, EST – Eesti, FIN – Soome, FRA – Prantsusmaa, GEO – Gruusia, GBR – Suurbritannia, GRC – Kreeka, HRV – Horvaatia, HUN – Ungari, IRL – Iirimaa, ITA – Itaalia, KAZ – Kasahstan, KGZ – Kõrgõzstan, LVA – Läti, LTU – Leedu, MDA – Moldova, MKD – Põhja-Makedoonia, MNE – Montenegro, NLD – Holland, NOR – Norra, SVN – Sloveenia, Rootsi – SWE, ROU – Rumeenia, RUS – Venemaa, SRB – Serbia, TJK – Tadžikistan, TKM – Türkmenistan, TUR – Türgi, UKR – Ukraina, UZB – Usbekistan.

LISA 2. Meediateenuseid pakkuvate ettevõtete/organisatsioonide jaotumine Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK) järgi

60101 Raadioteenused

- raadiosaadete tootmine, programmide koostamine ja edastamine eetri, kaabel- või satelliitside kaudu
- raadiosaadete edastamine Interneti kaudu (Interneti raadiojaamad)
- andmete leviedastus raadioringhäälingu kaudu

60201 Televisiooniteenused ehk lineaarse audiovisuaalmeedia teenused

- televisiooniteenuse osutamine teenuse osutaja toimetusvastutuse all saatekava alusel

61101 Elektroonilise side teenused fikseeritud sidevõrgus

- fikseeritud sidevõrgu vahendusel osutatavad teenused: telefoniteenus (sh VoIP), kaabelviteenus (sh IPTV), andmesideteenus (k.a. internetiühendus), fikseeritud võrgu vahendusel teabe (meedia- ja audiovisuaalmeedia, kõne, teksti, heli ja video) edastamine

61201 Elektroonilise side teenused traadita sidevõrgus

- mobiilse või traadita sidevõrgu baasil elektroonilise side teenuste osutamine, sidevõrgule juurdepääsu võimaldamine ning selle vahendusel teabe (meedia- ja audiovisuaalmeedia, kõne, teksti, heli ja video) edastamine
- võrguseadmete opereerimine ja haldamine sidevõrgu lõpp-punktide vahel sideteenuse osutamiseks
- mobiiltelefonivõrgu võrguteenuse osutamine, juurdepääsu võimaldamine või pakkumine mobiiltelefonivõrgu taristule taristule

61301 Satelliitsideteenuste osutamine

- satelliittelefonside
- andmesideteenus
- Internetiteenus
- tele- ja raadioprogrammide edastamine lõpptarbijatele